

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Η επιρροή της μετανάστευσης στις ΑΞΕ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΦΕΡΤΑΚΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΚΑΛΛΙΩΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Δημήτριο Καλλιώρα που χωρίς τις υποδείξεις του δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί η παρακάτω διπλωματική εργασία. Επιπλέον να τον ευχαριστήσω για την στήριξη και την εξαιρετική συνεργασία που είχαμε κατά την διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας.

Τέλος θέλω να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που μου παρείχαν ψυχολογική υποστήριξη καθ' όλη την εκπόνηση της εργασίας, την οικογένεια μου και τους φίλους μου και να τους αφιερώσω την διπλωματική μου εργασία.

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων	2
Κατάλογος Εικόνων	3
1. Εισαγωγή	4
2. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ).....	6
2.1. Επένδυση.....	6
2.2. Ξένη Επένδυση	6
2.3. Έννοια των ΑΞΕ	7
2.4. Επιπτώσεις των ΑΞΕ	10
2.5. Τάσεις των ΑΞΕ στον κόσμο	10
2.6. Τάσεις των ΑΞΕ ανά περιοχή	13
2.7. Πολιτικές για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος για ΑΞΕ.....	14
2.8. Ανασκόπηση των θεωριών για τις ΑΞΕ.....	15
3. Μετανάστευση.....	17
3.1. Ορισμός και Περιεχόμενο όρου.....	17
3.2 Κανονισμός Δουβλίνο	19
3.3 Οι αιτίες και τα αποτελέσματα της μετανάστευσης.....	21
3.4 Προκλήσεις της μετανάστευσης.....	25
3.5 Οι κύριες τάσεις της μετανάστευσης	28
4. Μετανάστευση στην Ευρώπη 2010 – 2020.....	30
5. Συνεισφορά των μεταναστών στις άμεσες ξένες επενδύσεις.....	35
6. Συμπεράσματα	43
Βιβλιογραφικές Αναφορές	45

Κατάλογος Εικόνων

<u>Εικόνα 1 - Μετανάστευση και άσυλο στην ΕΕ</u>	29
<u>Εικόνα 2 – Αφίξεις μεταναστών το 2021</u>	30
<u>Εικόνα 3 - Μετανάστες 2020 (Πηγή: Eurostat)</u>	31
<u>Εικόνα 4 - Διαμοιρασμός μεταναστών στην ΕΕ (Πηγή: Eurostat)</u>	32
<u>Εικόνα 5 - Ξένες Άμεσες Επενδύσεις - Enterprise Greece</u>	35
<u>Εικόνα 6 – Άσυλο στην ΕΕ</u>	38

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία θα αναλύσει τις άμεσες ξένες επενδύσεις, τη μετανάστευση, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι μετανάστες συνεισφέρουν στις επενδύσεις αυτές. Ενώ οι χώρες υψηλού και μεσαίου εισοδήματος είναι προφανώς ο κύριος προορισμός των μεταναστών, η ικανότητα υποδοχής τους περιορίζεται όλο και περισσότερο λόγω της αυξανόμενης ανεργίας και υποαπασχόλησης, της μέτριας οικονομικής ανάπτυξης και της μετατόπισης των θέσεων εργασίας.

Συνεπώς, οι χώρες υψηλού εισοδήματος είναι εκτεθειμένες στην αυξανόμενη πίεση της παράτυπης μετανάστευσης, την οποία οι κυβερνήσεις προσπαθούν να αποτρέψουν με σθεναρή δράση. Ωστόσο, το κόστος της διαχείρισης και του ελέγχου των μεταναστευτικών εισροών είναι υψηλό και η αποτελεσματικότητά τους περιορισμένη.

Τα πλαστά έγγραφα ταυτότητας, τα πορώδη σύνορα και η μεγάλης κλίμακας διακίνηση μεταναστών δεν εμποδίζουν τους μετανάστες από φτωχότερες χώρες να εισέρχονται στις χώρες υποδοχής ή/και να παραμένουν παράνομα. Στο πλαίσιο αυτό, οι άμεσες ξένες επενδύσεις συμβάλλουν άμεσα στη μείωση της μετανάστευσης μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας στις ξένες θυγατρικές εταιρείες και, μέσω μιας σειράς εμπρόσθιων και αντίστροφων δεσμών, στις οικονομίες υποδοχής στο σύνολό τους. Έμμεσα, οι άμεσες ξένες επενδύσεις συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη φέρνοντας τεχνολογία, οργανωτική και διοικητική τεχνογνωσία και παρέχοντας στις χώρες προέλευσης πρόσβαση στις αγορές.

Επομένως, στόχος της μελέτης είναι να διερευνηθούν οι άμεσες ξένες επενδύσεις τόσο για τα κράτη όσο και για τους μετανάστες στους οποίους κρίνεται ότι μπορούν να δημιουργήσουν ένα αίσθημα ελπίδας για ένα καλύτερο οικονομικό μέλλον σε χώρες με ανεπαρκές κεφάλαιο και τεχνολογικές γνώσεις αλλά άφθονο εργατικό δυναμικό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα αναλύσουμε τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ). Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε, αρχικά, στην έννοια της επένδυσης. Η επένδυση, σε γενικές γραμμές, είναι η χρησιμοποίηση χρημάτων για ένα χρονικό διάστημα σε κάποιο έργο ή επιχείρηση με σκοπό τη δημιουργία θετικών αποδόσεων (δηλ. κέρδη που υπερβαίνουν το ποσό της αρχικής επένδυσης). Είναι η πράξη της διάθεσης πόρων, συνήθως κεφαλαίου (δηλ. χρημάτων), με την προσδοκία της δημιουργίας εισοδήματος, κέρδους ή κερδών (Federici & Giannetti, 2010). Έπειτα, θα αναφερθούμε στην έννοια της ξένης επένδυσης. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις συνεπάγονται ροές κεφαλαίων από μια χώρα σε μια άλλη, οι οποίες προσφέρουν στους ξένους επενδυτές μεγάλα ποσοστά ιδιοκτησίας σε εγχώριες εταιρείες. Με τις ξένες επενδύσεις υποδηλώνεται ότι οι ξένοι έχουν ενεργό ρόλο διαχειριστή στην επένδυση τους και συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο αρκετά μεγάλη ώστε να μπορεί να επιδρά και να επηρεάζει την επιχειρηματική στρατηγική. Μια σύγχρονη ροπή κλίνει προς την παγκοσμιοποίηση, όπου οι πολυεθνικές επιχειρήσεις διαθέτουν επενδύσεις σε διάφορες χώρες (UNCTAD, 2010). Τρίτον, θα αναφερθούμε στην έννοια των ΑΞΕ όπου εν συντομία οι άμεσες ξένες επενδύσεις αποτελούν τη κατηγορία των διεθνών επενδύσεων κατά τις οποίες επιχείρηση ο άμεσος επενδυτής και κάτοικος μιας χώρας αποκτά ποσοστό τουλάχιστον 10 % σε επιχείρηση κατοίκου άλλης χώρας (η επιχείρηση άμεσης επένδυσης) (UNCTAD, 2010). Επιπλέον, θα προσπαθήσουμε να αναφερθούμε στις επιπτώσεις των

ΑΞΕ και στις τάσεις των ΑΞΕ. Καθώς επίσης θα γίνει αναφορά στις πολιτικές για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος των ΑΞΕ.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα επιχειρήσουμε να αναφερθούμε στη μετανάστευση, αρχικά, στον ορισμό και στο περιεχόμενο αυτού του πολύ σημαντικού όρου και έπειτα, θα αναφερθούμε στις αιτίες και τα αποτελέσματα της μετανάστευσης, στις κύριες τάσεις της μετανάστευσης και, τέλος, στις προκλήσεις της μετανάστευσης είτε αυτές είναι θετικές είτε αρνητικές. Όταν οι άνθρωποι διασχίζουν τα σύνορα μιας χώρας, προκύπτει μια μεταμόρφωση στο νομικό τους καθεστώς. Αποκτούν ξαφνικά μια ειδική ετικέτα ή ιδιότητα, αυτή των μεταναστών (Dingle & Drake, 2007). Επιπλέον θα αναφερθούμε στις συνθήκες του ΔΟΥΒΛΙΝΟΥ I, II και III που αφορούν την μετανάστευση και τους τρόπους διαχείρισης αυτής από χώρα σε χώρα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα αναφερθούμε στη μετανάστευση στην Ευρώπη κατά τη χρονική περίοδο από το 2010 έως το 2020, επικεντρώνοντας στις ροές μεταξύ αναπτυσσόμενων και ανεπτυγμένων χωρών. Έπειτα από έρευνες ανακαλύπτουμε ότι σχεδόν το 60% μετακινείται είτε μεταξύ αναπτυσσόμενων είτε μεταξύ ανεπτυγμένων κρατών, και μόνο το 37% των διεθνών μεταναστών μετακινείται από αναπτυσσόμενες σε ανεπτυγμένες χώρες, ενώ το 3% από ανεπτυγμένες σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο, θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τη συνεισφορά των μεταναστών στις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η μετανάστευση, το εμπόριο και οι επενδύσεις αποτελούν βασικούς οικονομικούς παράγοντες στις εγχώριες και διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Ενώ είναι στενά συνυφασμένοι και μελετώνται στα οικονομικά, έχουν αντιμετωπιστεί μεμονωμένα στο δίκαιο και τη χάραξη πολιτικής. Αυτό ισχύει σίγουρα για τη μετανάστευση. Αντιμετωπίζεται κατά τρόπο αποσυνδεδεμένο από άλλους τομείς του διεθνούς δικαίου. Θα αναφέρουμε λοιπόν πως η μετανάστευση όχι απλά συνεισφέρει αλλά και είναι σημαντικός παράγοντας για την αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων σε κάθε χώρα. Μια αποδεδειγμένη αλήθεια που αντικρούει τις απόψεις εκείνων που θεωρούν την μετανάστευση ως ένα φαινόμενο που φέρνει αρνητικές και επιβλαβείς συνέπειες για την χώρα στην οποία αποφασίζουν να εγκατασταθούν. Η μετανάστευση συνιστά ένα σταθερό χαρακτηριστικό στην ιστορία της ανθρωπότητας και είναι ένα φαινόμενο που δεν εκλείπει ποτέ από σχεδόν καμία χώρα, ενώ συγκαταλέγεται μεταξύ των πιο σημαντικών και πιεστικών παγκόσμιων ζητημάτων της εποχής μας που πάντα η διαχείριση του επιμένει σαν πρόβλημα κάθε κυβέρνησης και χώρας

2. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

2.1. Επένδυση

Η επένδυση, σε γενικές γραμμές, είναι η χρησιμοποίηση χρημάτων για ένα χρονικό διάστημα σε κάποιο έργο ή επιχείρηση με σκοπό τη δημιουργία θετικών αποδόσεων (δηλαδή κέρδη που υπερβαίνουν το ποσό της αρχικής επένδυσης). Είναι η πράξη της διάθεσης πόρων, συνήθως κεφαλαίου (δηλ. χρημάτων), με την προσδοκία της δημιουργίας εισοδήματος, κέρδους ή κερδών (Federici & Giannetti, 2010).

Κάποιος μπορεί να επενδύσει σε πολλούς τύπους προσπαθειών (είτε άμεσα είτε έμμεσα), όπως η χρήση χρημάτων για την έναρξη μιας επιχείρησης, ή σε περιουσιακά στοιχεία, όπως η αγορά ακινήτων με την ελπίδα να δημιουργήσει εισόδημα από ενοίκια ή/και να τα μεταπωλήσει αργότερα σε υψηλότερη τιμή (Xenogiani, 2006).

Η επένδυση δεν είναι ίδια με την αποταμίευση συγκεκριμένα διαφέρει ως προς το ότι τα χρήματα που χρησιμοποιούνται τίθενται σε επενδυτική λειτουργία, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει κάποιος έμμεσος κίνδυνος να αποτύχει το επενδυτικό σχετικό σχέδιο, με αποτέλεσμα την απώλεια χρημάτων. Η επένδυση διαφέρει επίσης από την κερδοσκοπία στο ότι με την τελευταία, τα χρήματα δεν τίθενται σε εργασία καθαυτά, αλλά στοιχηματίζονται στις βραχυπρόθεσμες διακυμάνσεις των τιμών.

2.2. Ξένη Επένδυση

Οι ξένες επενδύσεις συνεπάγονται ροές κεφαλαίων από μια χώρα σε μια άλλη, οι οποίες προσφέρουν στους ξένους επενδυτές μεγάλα ποσοστά ιδιοκτησίας σε εγχώριες εταιρείες και περιουσιακά στοιχεία. Με τις ξένες επενδύσεις υποδηλώνεται ότι οι ξένοι έχουν ενεργό ρόλο στη διαχείριση ως μέρος της επένδυσής τους ή μια συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο αρκετά μεγάλη με σκοπό να δίνει τη δυνατότητα στον ξένο επενδυτή να επιδρά στην επιχειρηματική στρατηγική. Μια σύγχρονη ροπή κλίνει προς την παγκοσμιοποίηση, όπου οι πολυεθνικές επιχειρήσεις διαθέτουν επενδύσεις σε διάφορες χώρες (UNCTAD, 2010).

Σε μεγάλο βαθμό, οι ξένες επενδύσεις θεωρούνται ως εναρκτήριο λάκτισμα για την οικονομική ανάπτυξη στο μέλλον κάθε χώρας. Οι ξένες επενδύσεις έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιηθούν από ιδιώτες, αλλά μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι πολλές φορές αποτελούν προσπάθειες που γίνονται από εταιρείες με σημαντικά περιουσιακά στοιχεία και αυξημένη τεχνογνωσία που επιθυμούν την επέκταση της εμβέλειάς τους (Agarwal, 1997).

2.3. Έννοια των ΑΞΕ

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις είναι η κατηγορία των διεθνών επενδύσεων κατά τις οποίες επιχείρηση κάτοικος μιας χώρας (ο άμεσος επενδυτής) αποκτά ποσοστό τουλάχιστον 10 % σε επιχείρηση κάτοικος άλλης χώρας (η επιχείρηση άμεσης επένδυσης) (UNCTAD, 2010). ΑΞΕ σημαίνει ότι οι ξένοι επενδυτές είτε επενδύουν σε μια υφιστάμενη επιχείρηση είτε ιδρύουν μια νέα επιχείρηση (π.χ. εργοστάσιο, υποκατάστημα) σε μια χώρα υποδοχής. Τα μεταφερόμενα κεφάλαια που χρησιμοποιούνται στη χώρα υποδοχής διαφοροποιούν τις ΑΞΕ από τις ξένες επενδύσεις χαρτοφυλακίου (Agarwal, 1997).

Γνωρίζοντας ότι οι ΑΞΕ είναι μια μορφή φυσικών επενδύσεων, είναι φυσικό και επόμενο να έχουν επιπτώσεις σχεδόν στο σύνολο της οικονομίας αλλά κυρίως στον ακαθάριστο σχηματισμό κεφαλαίου, στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, στην παραγωγικότητα, στην απασχόληση, στην οικονομική μεγέθυνση και στην ανάπτυξη της χώρας στην οποία λαμβάνουν χώρα.

Οι ξένες επενδύσεις μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αναφέρεται στην ροή χρηματικών κεφαλαίων και άλλων πόρων πέρα από τα σύνορα και μπορεί να οριστεί στενά ως ΑΞΕ, διότι αφορά τον οικονομικό έλεγχο οργανισμών ή εταιρειών ως κρίσιμο παράγοντα στον ορισμό και η δεύτερη αναφέρεται στη νομοθεσία που αφορά την προστασία των ξένων επενδύσεων (Xenogiani, 2006). Η δεύτερη κατηγορία προσφέρει έναν ευρύτερο ορισμό της έννοιας της επένδυσης, διότι περιλαμβάνει διάφορα είδη περιουσιακών στοιχείων και τίτλων.

Η Arab Investment and Export Credit Guarantee Corporation ορίζει τις ΑΞΕ ως τη ροή κεφαλαίων με τη μορφή χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων ή περιουσιακών στοιχείων παραγωγής, που προέρχονται από χώρες εκτός της χώρας υποδοχής και τα οποία χαρακτηρίζουν ανεξάρτητα κοινά επενδυτικά σχέδια για επιχειρηματικούς σκοπούς.

Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD, 2008) ορίζει τις ΑΞΕ ως μια μακροπρόθεσμη σχέση μεταξύ εταιρειών στη χώρα προέλευσης (επενδυτής) και μιας άλλης εταιρείας στη χώρα υποδοχής (χώρα της επένδυσης). Οι τοπικές εταιρείες χαρακτηρίζονται ως θυγατρικές εταιρείες. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, ως εταιρεία προέλευσης ορίζεται ως η εταιρεία που κατέχει περιουσιακά στοιχεία σε άλλη εταιρεία ή μονάδα που ανήκει σε άλλη χώρα από τη χώρα καταγωγής της επένδυσης. Για να τηρηθεί αυτός ο ορισμός της αλλοδαπής επένδυσης, η επενδύτρια εταιρεία άλλης χώρας πρέπει να κατέχει τουλάχιστον το 10% των κανονικών μετοχών ή της δύναμης ψήφου στο διοικητικό συμβούλιο των εγγεγραμμένων εταιρειών ή των αντίστοιχων άλλων εταιρειών.

Με βάση αυτόν τον παραπάνω ορισμό, οι ΑΞΕ περιλαμβάνουν την κατοχή μέρους του κεφαλαίου μέσω της αγοράς μετοχών της θυγατρικής εταιρείας ή την επανεπένδυση των κερδών που πραγματοποιεί η θυγατρική εταιρεία, ή δανεισμό ή πίστωση μεταξύ της κύριας εταιρείας και των θυγατρικών της εταιρειών, συμβάσεις διαχείρισης, παραχωρήσεις και άδειες για παραγωγούς και παρόχους υπηρεσιών. Παρά το αληθές γεγονός ότι ο ορισμός αυτός επηρεάζεται από την ροή των ξένων επενδύσεων μεταξύ

των υψηλά βιομηχανικών χωρών, όπου οι συγχωνεύσεις μεταξύ μεγάλων και εξαιρετικά κερδοφόρων εταιρειών που τα μονοπώλια επί των περιουσιακών στοιχείων των εταιρειών τους δίνουν το πάνω χέρι, μπορεί ακόμη να λειτουργήσει σε περιπτώσεις όπου εμπλέκονται μεμονωμένες ξένες εταιρείες μικρότερης εμβέλειας κερδών. (Javorcik, Özden, Spatareanu & Neagu, 2011).

Οι ΑΞΕ χαρακτηρίζονται συνήθως από μια μακροχρόνια σχέση μεταξύ του άμεσου επενδυτή και της εταιρείας. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι ΑΞΕ είναι μια κατηγορία επενδύσεων που αντικατοπτρίζει τον στόχο της δημιουργίας ενός μόνιμου συμφέροντος από μια επιχείρηση κάτοικο μιας οικονομίας σε μια χώρα σε μια επιχείρηση που βρίσκεται σε μια χώρα και οικονομία διαφορετική από εκείνη του άμεσου επενδυτή (Federici & Giannetti, 2010).

Σύμφωνα με τον El-Fergani (2004) υπάρχουν πολλές μορφές ΑΞΕ. Οι σημαντικότερες που συνδέονται με τις αναπτυσσόμενες χώρες, είναι οι ακόλουθες:

- i. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι τοπικές αγορές γίνονται στόχος για τις ΑΞΕ. Σε τέτοιες περιπτώσεις όπου οι κυβερνήσεις θέτουν εμπόδια στις εισαγωγές, η επένδυση στην τοπική παραγωγή καθίσταται πιο εφικτή από την εξαγωγή ξένων προϊόντων στις αγορές αυτές. Αυτός ο τύπος επενδύσεων εστίασε στον τομέα της μεταποίησης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και του 1970, διότι η πολιτική της υποκατάστασης των εισαγωγών έγινε δημοφιλής στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- ii. Επενδύσεις στον τομέα των φυσικών πόρων, όπου οι ΑΞΕ έχουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή πρώτων υλών στις αναπτυσσόμενες χώρες και στην εξαγωγή των υλικών αυτών για κατανάλωση σε εξωτερικές αγορές. Τέτοιες χώρες οι οποίες έχουν πλεόνασμα φυσικών πόρων σπάνιων και κερδοφόρων αλλά δεν διαθέτουν την κατάλληλη τεχνογνωσία και διαχειριστικά μέσα για να εκμεταλλευτούν ένα τέτοιο πόρο αποτελούν στόχο μεγάλων εταιρειών που σκοπεύουν να επενδύσουν σε αυτές τις χώρες με σκοπό να καταφέρουν με τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και εργαλεία που έχουν να αποκομίσουν μεγάλα κέρδη από την εκμετάλλευση και εξαγωγή ενός τέτοιου πόρου. Ένα παράδειγμα είναι η εξερεύνηση και εξόρυξη πετρελαίου.
- iii. Ορισμένες ΑΞΕ μπορούν να περιγραφούν ως στρατηγικές επενδύσεις. Αυτός ο τύπος ΑΞΕ βρίσκεται σε πολύ προχωρημένο στάδιο, στο οποίο οι πολυεθνικές εταιρείες (πολυεθνικές) επιδιώκουν την τελειοποίηση των δεξιοτήτων τους μέσω επενδύσεων σε σχετικές χώρες.
- iv. Επενδύσεις που επιδιώκουν κερδοφόρες και ποιοτικές επιδόσεις δηλαδή όπως βλέπουμε πως προκύπτει με ορισμένες εταιρείες στις βιομηχανικές χώρες, οι οποίες μεταφέρουν τις επιχειρήσεις τους σε άλλες χώρες προκειμένου να μειώσουν το κόστος παραγωγής καθώς και φορολογικής εισφοράς και να αυξήσουν τα κέρδη τους. Το θέμα αυτό αποτελεί την κύρια πτυχή των ιαπωνικών επενδύσεων στην Ασία, των αμερικανικών επενδύσεων στο Μεξικό και την Κεντρική Αμερική και των ευρωπαϊκών επενδύσεων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Το υψηλό κόστος εργασίας στις βιομηχανικές χώρες αλλά και η μεγάλη εισφορά των επιχειρήσεων σε φόρους ανάγκασε τις επιχειρήσεις

των χωρών αυτών να μετακινηθούν στις αναπτυσσόμενες χώρες σε αναζήτηση φθηνότερων εργατικών χεριών.

Οι έρευνες εξηγούν ότι η αύξηση των ροών ΑΞΕ κεφαλαίου οφείλεται σε ποικίλους παράγοντες.

Ένας παράγοντας αποτελεί ο αντίκτυπος της διεθνούς οικονομικής ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες καθώς και στις ανεπτυγμένες χώρες, ενώ επηρεάζονται και από το αυξανόμενο κύμα διασυνοριακών συγχωνεύσεων και εξαγορών. Αυτό προέκυψε από τα υψηλά κέρδη και την επακόλουθη αύξηση της αξίας των μετοχών που οδήγησε στην ενεργοποίηση των διασυνοριακών συγχωνεύσεων και εξαγορών (Gheasi, Nijkamp & Rietveld, 2013). Είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση επηρέασε αρνητικά τις ροές ΑΞΕ. Επιπλέον, η διατήρηση πολιτικών υπέρ των επενδύσεων, η άρση των εμποδίων που εμποδίζουν το διεθνές εμπόριο και η προώθηση των επενδύσεων στις χώρες υποδοχής έχουν συμβάλει θετικά στη ροή επενδυτικών κεφαλαίων παγκοσμίως.

Οι βιομηχανικές χώρες έχουν το κύριο μερίδιο των ΑΞΕ τα τελευταία χρονιά ενώ από το 2008, οι βιομηχανικές χώρες έλαβαν το 57% των συνολικών ΑΞΕ έναντι 43% στις αναπτυσσόμενες χώρες και τις χώρες μετάβασης. Αν και το μεγαλύτερο μερίδιο πέρασε στην Ανατολική Ασία, το ποσοστό επενδύσεων για την περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής αποτελούσε το 16,5% του συνόλου για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Παρά τις αρνητικές επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης που έπληξε την παγκόσμια οικονομία, αναγάγαμε ότι το 2008 ο αριθμός των πολυεθνικών εταιρειών ήταν στο 82.000 ως κύριες εταιρείες και 810.000 ως θυγατρικές, προσφέροντας θέση εργασίας σε πάνω από 70 εκατομμύρια απασχολούμενους. Η αύξηση της συμβολής των πολυεθνικών επιχειρήσεων στο παγκόσμιο εθνικό προϊόν ήταν φανερή αφού από το χαμηλό 6,5% που βρισκόταν το 1990 εκτοξεύτηκε στο 10% το 2009. Με την αύξηση αυτή η μετάβαση των τοπικών επιχειρήσεων σε επιχειρήσεις πολυεθνικής φύσεως μετατράπηκε σε ένα σύνηθες φαινόμενο για την ανάπτυξη τους κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο, μια σημαντική παρατήρηση είναι ότι οι πενήντα μεγαλύτερες πολυεθνικές από τον αναπτυσσόμενο κόσμο αντιστοιχούν μόνο στην εκατοστή μεγαλύτερη πολυεθνική από μια προηγμένη χώρα. Επιπλέον, οι τοπικές πολυεθνικές εμφανίζονται μόνο σε λίγες από τις αναπτυσσόμενες χώρες (Gheasi, Nijkamp & Rietveld, 2013).

2.4. Επιπτώσεις των ΑΞΕ

Έχουν υποκινηθεί από τις ισχυρές παγκόσμιες ροές άμεσων επενδύσεων εντατικές συζητήσεις και έρευνες αναφορικά με τον αντίκτυπο των ΑΞΕ στις οικονομίες υποδοχής. Εκτός από την αύξηση της παραγωγής και του εισοδήματος, οι οικονομίες υποδοχής μπορούν να επωφεληθούν από τις ΑΞΕ με τους παρακάτω τρόπους:

- (I) Οι ξένες επενδύσεις έχουν την δυνατότητα να αυξάνουν τον ανταγωνισμό στην οικονομία της χώρας υποδοχής καθώς η είσοδος μιας νέας επιχείρησης θα τείνει να αυξήσει την τομεακή παραγωγή και να μειώσει την εγχώρια τιμή πιέζοντας έτσι την εγχώρια αγορά να ανταποκριθεί καταλλήλως για να κερδίσει αγοραστές. Επιπλέον, η παρουσία επιχειρήσεων ξένης ιδιοκτησίας μπορεί να ωθήσει τις εγχώριες επιχειρήσεις να λειτουργούν πιο αποτελεσματικά επενδύοντας περισσότερο σε έρευνα και ανάπτυξη.
- (II) Οι ξένες επιχειρήσεις συνοδεύονται από μια ανώτερη τεχνολογία αφού έχουν ήδη επενδύσει σε αυτή και θα μπορέσουν να παρέχουν τεχνολογική βοήθεια στους τοπικούς προμηθευτές ή πελάτες τους καθώς και να εκπαιδεύσουν εργατικό δυναμικό προσδίδοντας τους γνώσεις τις οποίες θα μπορέσουν να αξιοποιήσουν στις εγχώριες επιχειρήσεις.
- (III) Οι ξένες επενδύσεις μπορούν να βοηθήσουν στη γεφύρωση του συναλλαγματικού κενού της χώρας υποδοχής. Οι επενδύσεις συχνά απαιτούν εισαγόμενες εισροές. Εάν οι εγχώριες αποταμιεύσεις δεν επαρκούν για να στηρίξουν τη συσσώρευση κεφαλαίου για την επίτευξη ενός αναπτυξιακού στόχου ή υπάρχουν εμπόδια στη μετατροπή των εγχώριων νομισμάτων σε συνάλλαγμα για την απόκτηση εισαγωγών, οι εισροές από το εξωτερικό μπορούν να συμβάλουν στη διασφάλιση ότι θα υπάρχει διαθέσιμο συνάλλαγμα για την αγορά εισαγωγών για επενδύσεις.

Δεν σημαίνει όμως απαραίτητα πως όλες οι άμεσες επενδύσεις οδηγούν σε μεταφορά τεχνολογίας ή σε θετικές δευτερογενείς επιδράσεις για το λόγο το ότι υπάρχουν επενδυτές οι οποίοι επιθυμούν την προστασία της τεχνολογίας και η παραγωγή των ξένων θυγατρικών στις οικονομίες υποδοχής ενδέχεται να εκτραπεί σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας, περιορίζοντας το όφελος από την τεχνολογική μάθηση. Οι άμεσοι επενδυτές μπορούν επίσης να περιορίσουν ή να εγκαταλείψουν εντελώς την κάθετη ολοκλήρωση εισάγοντας εισροές στις θυγατρικές στις χώρες υποδοχής. Αναφορικά με τον ανταγωνισμό, οι άμεσοι επενδυτές, οι οποίοι διαθέτουν ορισμένα πλεονεκτήματα, όπως οικονομίες κλίμακας και εμπέλειας που έχουν κληρονομήσει στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας τους, έχουν την δυνατότητα ακόμη και να εξαλείψουν τον ανταγωνισμό εκτοπίζοντας τις σχετικά χαμηλής αποτελεσματικότητας εγχώριες επιχειρήσεις. Αν και υπάρχουν διάφορες διαφορούμενες επιπτώσεις των ΑΞΕ στις εθνικές οικονομίες και στη διεθνή οικονομία στο σύνολό της, λόγω των διαφορών στις κοινωνικοοικονομικές και ιδεολογικές συνθήκες, το μέγεθος των ΑΞΕ σε παγκόσμιο επίπεδο αντανακλά πιθανώς ότι η καθαρή επίδραση των ΑΞΕ εξακολουθεί να είναι θετική.

Ο De Mello (1997) διερευνώντας τις έρευνες για την ανάπτυξη με ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες παρατήρησε ότι η σχέση μεταξύ των ΑΞΕ και της συνεχής ανάπτυξης εξαρτάται από κάποιους σταθερούς παράγοντες της χώρας και ότι η

επίδραση των ΑΞΕ μπορεί να είναι χαμηλότερη στις χώρες που υστερούν τεχνολογικά και δεν έχουν κάνει επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη(π.χ. οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες) από ό,τι στις χώρες που προηγούνται τεχνολογικά (π.χ. οι ανεπτυγμένες χώρες), γεγονός που υποστηρίζει την υπόθεση του τεχνολογικού χάσματος.

Η UNCTAD (1999) έμπειρα από έρευνες κατέληξε ότι οι ΑΞΕ έχουν είτε θετικό είτε αρνητικό αντίκτυπο στην παραγωγή, ανάλογα με κάποιες μεταβλητές όπως το αρχικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας, το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων της, το ποσοστό των εγχώριων επενδύσεων, την πολιτική σταθερότητα ή αστάθεια καθώς και την κατάσταση της χρηματοπιστωτικής ανάπτυξης. Στο σύνολο όμως καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα αποτελέσματα υποδηλώνουν θετική σχέση μεταξύ των ΑΞΕ και της παραγωγής, καθώς και της παραγωγικότητας και των εξαγωγών. Διαπιστώνουν ότι η προσέλκυση ΑΞΕ ενισχύει την αύξηση της παραγωγής και επομένως οι ΑΞΕ θεωρείται ότι αποτελούν σημαντικό μέσο για τη μεταφορά τεχνολογικής και επιχειρηματικής τεχνογνωσίας. Αυτές οι μεταφορές γνώσεων μπορεί να έχουν σημαντικές επιδράσεις για ολόκληρη την οικονομία (Contractor et al., 2020). Συνεπώς, μέσω της συσσώρευσης κεφαλαίου και της διάχυσης της γνώσης (spillover effect), οι ΑΞΕ ενδέχεται να έχουν σημαντικό και θετικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη. Οι διασυνοριακές συγχωνεύσεις και οι εξαγορές αντιπροσωπεύουν τη μεταφορά περιουσιακών στοιχείων από εγχώρια σε ξένα χέρια ενώ οι ΑΞΕ δεν συμβάλλουν στο σχηματισμό κεφαλαίου και στην ανάπτυξη εάν τα έσοδα από τις πωλήσεις αυτών των περιουσιακών στοιχείων δαπανώνται για κατανάλωση. Συνεπώς, οι ΑΞΕ έχουν πολλές πιθανότητες να προκαλέσουν ζημιές στην οικονομία της χώρας υποδοχής όταν οι ξένοι επενδυτές διεκδικούν σπάνιους πόρους (όπως εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, άδειες εισαγωγής, πιστωτικές διευκολύνσεις κ.λπ.) ή αποκλείουν επενδυτικές ευκαιρίες για τους τοπικούς επενδυτές. Υπάρχει ακόμη η πεποίθηση ότι οι θετικές διαχύσεις γνώσης που προβλέπουν τα υποδείγματα ενδογενούς ανάπτυξης δεν παρουσιάζονται στις αναπτυσσόμενες χώρες (Zhang et al., 2019).

Το υψηλό επίπεδο ανάπτυξης που έρχεται από τις επενδύτριες χώρες δίνει την δυνατότητα και επιτρέπει στις χώρες να καρπωθούν τα οφέλη της παραγωγικότητας που προάγεται από τις ξένες επενδύσεις. Η θετική επίδραση των ΑΞΕ είναι ισχυρότερη όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο ανάπτυξης της χώρας υποδοχής. Οι θετικές επιπτώσεις των ΑΞΕ εξαρτώνται επίσης από το άνοιγμα στο παγκόσμιο εμπόριο. Οι ΑΞΕ μπορούν να διευρύνουν περαιτέρω την πρόσβαση στις εξαγωγικές αγορές, καθώς οι πολυεθνικές εταιρείες χρησιμεύουν συχνά ως δίαυλοι για τη διανομή αγαθών από μια χώρα σε άλλες αγορές που βρίσκονται σε άλλη χώρα. Τέλος θεωρείται ότι οι χώρες υποδοχής με την μεγαλύτερη επάρκεια ανθρώπινου κεφαλαίου επωφελούνται περισσότερο από τη μεταφορά τεχνολογίας που προκαλείται από τις ΑΞΕ ως spillover-effects από ό,τι άλλες με λιγότερο ανθρώπινο κεφάλαιο.

2.5. Τάσεις των ΑΞΕ στον κόσμο

Σημαντικό αποτέλεσμα που προκύπτει από τη παγκοσμιοποίηση, είναι ότι οι αναδυόμενες αγορές γίνονται από τους σημαντικότερους αποδέκτες ΑΞΕ τις τελευταίες δεκαετίες. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις αναλώνουν τις επιχειρήσεις τους προκειμένου να πετύχουν τη μεγιστοποίηση του κέρδους τους σε λιγότερο κορεσμένες αγορές, με γνώμονα τα μεγέθη της αγοράς των αναδυόμενων χωρών, την πολύ γρήγορη ανάπτυξη, την πρόσβαση σε φθηνούς πόρους (πρώτες ύλες και φθηνό εργατικό δυναμικό σε σύγκριση με τον ανεπτυγμένο κόσμο και αφθονία πόρων) (Contractor et al., 2020). Στην πραγματικότητα, οι συνολικές ΑΞΕ αυξήθηκαν από 481,91 εκατ. δολάρια ΗΠΑ το 1997 σε σχεδόν 958,69 δισ. δολάρια ΗΠΑ το 2005 (Sabir, Rafique & Abbas, 2019).

Μετά από κάποια χρονιά συνεχόμενης ανάπτυξης, που έφθασε τα 1,9 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2007, η ροή των ΑΞΕ αρχίζει να μειώνεται παγκοσμίως από το 2008 (-16%). Η πτώση υπήρξε εντονότερη το 2009 (-37%) λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που έπληξε την παγκόσμια αγορά και για αυτό το λόγο οι πολυεθνικές έπρεπε να αναθεωρήσουν τα επενδυτικά τους πλάνα λόγω της ύφεσης στις μεγάλες οικονομίες, του χρηματιστηριακού κραχ, το οποίο οδήγησε σε αυστηρές πιστωτικές συνθήκες, τη μείωση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων και τη μείωση των εταιρικών κερδών. Αργότερα, το 2009, οι συνολικές εισροές είχαν μειωθεί απότομα σε όλες τις ομάδες: ανεπτυγμένες, αναπτυσσόμενες και μεταβατικές οικονομίες. Αυτό προήρθε κυρίως από το κλίμα αβεβαιότητας που είχε εδραιωθεί λόγω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης. Ενώ το 2010, οι παγκόσμιες ροές (ΑΞΕ) αυξήθηκαν με μικρό ρυθμό και έφθασαν τα 1,24 τρισεκατομμύρια δολάρια, παρέμειναν όμως κατά 15% κάτω από τον μέσο όρο πριν από την οικονομική ύφεση (Contractor et al., 2020).

Επιπλέον, υπήρξε συρρίκνωση των ΑΞΕ στις ανεπτυγμένες χώρες κατά 40% το 2009, ενώ οι αναπτυσσόμενες χώρες επέδειξαν μεγαλύτερη αντοχή στην οικονομική ύφεση με μείωση 22%. Η μείωση των κερδών είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των επανεπενδύμενων κερδών προς τις αναπτυγμένες χώρες και επακολούθως αυτή η μείωση των συναλλαγών εξαγορών είχε ως αποτέλεσμα να επιβραδύνει και άλλο τις διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές. Σύμφωνα με τις παγκόσμιες εκθέσεις για τις επενδύσεις (2009) και (2010), η μετατόπιση των παγκόσμιων ροών ΑΞΕ προς τις αναπτυσσόμενες και μεταβατικές οικονομίες θα αποκτούσε κάποιου είδους επιτάχυνση από το 2011 και μετά. Η αλλαγή αυτή ήταν ήδη εμφανής από το 2007-2009, κυρίως λόγω των πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων που έκαναν οι χώρες αυτές για να προσελκύσουν ξανά ξένα κεφάλαια (Sabir, Rafique & Abbas, 2019).

Εκτός από την αύξηση του κρατικού προστατευτισμού και των εθνικοποιήσεων που έλαβαν χώρα σε πολλές ανεπτυγμένες και αναδυόμενες αγορές, πολλές εταιρείες δήλωσαν ότι έχουν ήδη μετατοπίσει τη στρατηγική τους για τις ΑΞΕ από το Greenfield και τις συγχωνεύσεις και εξαγορές σε μη μετοχικούς τρόπους, όπως η δικαιόχρηση, η αδειοδότηση ή η εξωτερική ανάθεση.

2.6. Τάσεις των ΑΞΕ ανά περιοχή

Με μεγάλη συμβολή των αναπτυσσόμενων χωρών, όπου οι εκροές ξεπερνούν κυρίως τις εισροές, οι εκροές αυξήθηκαν κατά 25 % το πρώτο τρίμηνο του 2010 έναντι πτώσης κατά 23% το 2009. Ερευνώντας τις εκροές των ΑΞΕ το 2010, η παγκόσμια εκροή καταφέρνει να επανέλθει από τη μεγάλη πτώση του 2009 (43%) της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ανερχόμενη σε ποσοστό σχεδόν 10% το πρώτο τρίμηνο του 2010. Οι κύριοι λόγοι που οδήγησαν σε αυτό είναι οι νέες επενδύσεις των αναπτυσσόμενων χωρών, η αύξηση του αριθμού των πολυεθνικών επιχειρήσεων από τις αναπτυσσόμενες χώρες και τις οικονομίες μετάβασης και ο ολοένα αυξανόμενος ανταγωνισμός στην τοπική αγορά τους μαζί με άλλους παράγοντες. (Contractor et al., 2020).

Το 2010, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις αναδυόμενες χώρες συγκαταλέγονται ανάμεσα στους 20 κορυφαίους επενδυτές ΑΞΕ (Κίνα, Χονγκ Κονγκ και Ρωσική Ομοσπονδία, ενώ η Βραζιλία και η Ινδία βρίσκονται πολύ κοντά σε αυτές). Παρ' όλα αυτά, η διαφορά μεταξύ των εισροών και εκροών ΑΞΕ στις αναπτυσσόμενες οικονομίες συνεχίζει να είναι αρκετά μεγάλη, καθώς είναι περισσότερο αποδέκτες παρά παροχή.

Δυστυχώς όμως η Αφρική βρίσκεται στον πάτο της κατάταξης, με μόνο τη Νότια Αφρική να είναι παρούσα στην πρώτη εικοσάδα, ενώ ορισμένες από τις φτωχότερες περιοχές συνεχίζουν να βιώνουν μεγάλη πτώση στις ροές ΑΞΕ και να μην προσελκύουν καθόλου ΑΞΕ με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αναπτυχθούν. Στην πραγματικότητα, οι ροές προς την Αφρική, τη Νότια Ασία και άλλες λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες αφού από το 80% της ροών για ΑΞΕ πηγαίνει σε πλούσιες σε πόρους χώρες της Αφρικής με πιο σταθερό πολιτικό κλίμα, κυρίως με τη μορφή επενδύσεων Greenfield (Sabir, Rafique & Abbas, 2019).

Όσον αφορά τους αποδέκτες των ΑΞΕ, η έρευνα της UNCTAD μεταξύ 2010 και 2012 και οι εκθέσεις (2011) δείχνουν ότι η Ασία, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Β. Αμερική θα παραμείνουν οι πιο ελκυστικές για επενδύσεις περιοχές, αφού έχουν αξιοσημείωτη ανάπτυξη λόγω της αφθονίας των φυσικών πόρων καθώς, της απελευθερωμένης οικονομίας και των σταθερών πολιτικών συνθηκών. (Zhang et al., 2019).

2.7. Πολιτικές για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος για ΑΞΕ

Τις τελευταίες δεκαετίες, αρκετές χώρες έχουν ακολουθήσει τέτοιες πολιτικές τόσο σε μακροοικονομικό όσο και σε μικροοικονομικό επίπεδο για να βελτιώσουν το επενδυτικό περιβάλλον και να καταφέρουν να γίνουν όσο το δυνατόν πιο ελκυστικές για τις ΑΞΕ. Οι πολιτικές αυτές έχουν αποκτήσει όλο και μεγαλύτερη σημασία στην παγκόσμια οικονομία. Αυτό μπορεί να αποδοθεί ενδεχομένως στην ανάγκη να αντιμετωπιστούν οι ραγδαίες αλλαγές που επέφερε η παγκοσμιοποίηση, στην ανάγκη ενσωμάτωσης στην παγκόσμια οικονομία και στη μαζική και ταχύτατη ανάπτυξη της τεχνολογίας των πληροφοριών και των τηλεπικοινωνιών συνδέοντας τον κόσμο και τις οικονομίες και κάνοντας την μια να εξαρτάται από την άλλη. Υπό αυτές τις συνθήκες είναι δύσκολο για μια χώρα να παραμείνει απομονωμένη σαν κλειστή οικονομία και αποστασιοποιημένη από αυτές τις εξελίξεις, δεδομένων των πιθανών δυσκολιών που θα αντιμετώπιζε ιδιαίτερα σε τομείς όπως οι εξαγωγές και η ροή χρηματικών κεφαλαίων.

Για το λόγο αυτό πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένων των αναπτυσσόμενων χωρών, έχουν υιοθετήσει ανάλογες μεταρρυθμιστικές πολιτικές με στόχο την αναδιάρθρωση των οικονομιών τους, προκειμένου να παρέχουν το κατάλληλο επενδυτικό κλίμα για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους και την προσέλκυση κερδοφόρων ΑΞΕ με καινοτομίες σε μια παγκόσμια οικονομία ανοικτή στο εμπόριο και τη ροή κεφαλαίων (Lall, 2001).

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι υπήρξε μια αλλαγή από την παραδοσιακή έννοια του σχετικού πλεονεκτήματος που στηρίζεται στις πηγές που έχει στη διάθεσή του η χώρα και δίνουν τη δυνατότητα στην ανταγωνιστική παραγωγή, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών πόρων, της εργασίας, του ανθρωπίνου κεφαλαίου και της γεωγραφικής θέσης, στην έννοια του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος που περιλαμβάνει πτυχές όπως η τεχνολογική γνώση, η έρευνα και η ανάπτυξη και η ποιοτική παραγωγή. Η έννοια της ανταγωνιστικότητας διαφέρει ανάλογα με το επίπεδο στο οποίο εμπλέκεται όπως: επιχείρηση, τομέας ή κράτος. Παρόλα αυτά, ο ΟΕCD ορίζει την οικονομική ανταγωνιστικότητα από οικονομική άποψη ως το επίπεδο που θα επέτρεπε στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που ορίζουν οι διεθνείς αγορές, διατηρώντας παράλληλα την οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση μακροπρόθεσμα, όπως αναφέρεται στον Oughton (1997).

Η θεωρία του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στηρίζεται σε ένα μοντέλο μέτρησης της ανταγωνιστικότητας που βασίζεται σε μικροοικονομικές αρχές (Porter, 1990). Η έννοια της ανταγωνιστικότητας παραμένει αναπόσπαστο στοιχείο για την άμβλυνση των προβλημάτων της εσωτερικής αγοράς που αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στη βελτίωση της παραγωγικής αποτελεσματικότητας. Επιπλέον, η παροχή του κατάλληλου περιβάλλοντος με διαθρωτικές αλλαγές για τον ανταγωνισμό είναι σημαντικό να συνιστά πλεονέκτημα για τη βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας και την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης για την προώθηση καλύτερου βιοτικού επιπέδου (Lall, 2001). Οι εμπειρίες της Σιγκαπούρης και της Ιρλανδίας υποστηρίζουν αυτό το επιχείρημα. Οι χώρες αυτές κατάφεραν να

προσελκύσουν ΑΞΕ, κερδίζοντας την έγκριση των διεθνών οργανισμών, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, το ΔΝΤ και η USAID.

2.8. Ανασκόπηση των θεωριών για τις ΑΞΕ

Οι θεωρίες των ΑΞΕ περιλαμβάνουν θεωρίες του διεθνούς εμπορίου και της διεθνούς παραγωγής. Οι θεωρίες του διεθνούς εμπορίου συνιστούν εκείνες τις θεωρίες που αναπτύχθηκαν προσπαθώντας να κατανοήσουν τα κίνητρα του εμπορίου, να θεμελιώσουν τα εμπορικά πρότυπα και τα οφέλη για τα έθνη και να επιτρέψουν σε όλες τις επιχειρήσεις και τις κυβερνήσεις να συμπεριφέρονται σύμφωνα με τα δικά τους οφέλη εντός του εμπορικού συστήματος. Από την άλλη πλευρά, οι θεωρίες της διεθνούς παραγωγής αντικατοπτρίζουν τους λόγους και τα πρότυπα των παραγωγικών δραστηριοτήτων σε μια άλλη χώρα, υποδηλώνοντας ότι η τάση μιας επιχείρησης να εμπλακεί σε ξένη παραγωγή εξαρτάται από ένα συνδυασμό παραγόντων στην ξένη αγορά. Τόσο το εμπόριο όσο και οι επενδύσεις είναι σημαντικό να πραγματοποιούνται έχοντας ως βάση την ίδια αρχή του συγκριτικού κόστους και να συμβάλλουν στον διεθνή καταμερισμό εργασίας (Kojima, 1975).

Θεωρία του διεθνούς εμπορίου

Η θεωρία του εμπορίου ξεκίνησε να ορίζεται από τον Adam Smith (1937) στο έργο του «*Ο πλούτος των εθνών*», το οποίο πρότεινε ότι τα έθνη παράγουν πολλά περισσότερα οφέλη όταν αποκτούν τα αγαθά τους μέσω του εμπορίου τα αγαθά που δεν έχουν τη δυνατότητα σαν έθνος να παράγουν με αποτελεσματικό και κερδοφόρο τρόπο και παράγουν μόνο τα αγαθά που έχουν τη δυνατότητα να παράγουν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Αυτή η έννοια του απόλυτου πλεονεκτήματος σήμαινε ότι ένα έθνος ή μια χώρα θα παρήγαγε μόνο εκείνα τα αγαθά που χρησιμοποιούσε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους διαθέσιμους φυσικούς (εδαφικές και περιβαλλοντικές συνθήκες) και τους αποκτηθέντες πόρους του (εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, ανθρώπινο κεφάλαιο, κεφαλαιουχικοί πόροι και τεχνολογικές γνώσεις). Το πρόβλημα εκτοπίζεται ότι μια χώρα παράγει πολλά από τα αγαθά που χρειάζεται με κόστος χαμηλότερο από το κόστος του δυνητικού εμπορικού εταίρου, τότε η χώρα αυτή δεν προτίθεται να κάνει εμπόριο και να γίνει μια ανοικτή οικονομία.

Θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος

Ο Ricardo (2005) εξέτασε την έννοια των συγκριτικών πλεονεκτημάτων με ένα μικρό κατανοητό μοντέλο δύο χωρών και δύο εμπορευμάτων, το οποίο διερευνούσε τη σχετική αποτελεσματικότητα της παραγωγής του έθνους όταν τίθεται σε εφαρμογή στο διεθνές εμπόριο. Η εξαγωγική χώρα θα πρέπει να θέτει υπό έλεγχο τη σχετική αποτελεσματικότητα της παραγωγής και για τα δύο αγαθά και να παράγει μόνο εκείνα

τα αγαθά που μπορεί να παράγει πιο αποτελεσματικά. Αυτό έχει ως συνέπεια κάθε χώρα να εξειδικεύεται στην παραγωγή εκείνων των αγαθών στα οποία έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα και να κάνει ανταλλαγή του πλεονάσματος αυτών των αγαθών με τα αγαθά με μικρότερη αποτελεσματικότητα. (Bende, 2002).

Θεωρία των συντελεστών παραγωγής

Πρέπει να σημειωθεί ότι η θεωρία του Ricardo (2005) επεκτάθηκε στη θεωρία της διάθεσης των συντελεστών παραγωγής, κυρίως από τους Heckscher και Ohlin, οι οποίοι προσπάθησαν να εξετάσουν όλους τους συντελεστές παραγωγής στο διεθνές εμπόριο. Πρότειναν ότι οι προσδιοριστικοί παράγοντες του συγκριτικού κόστους έγκεινται στη διαφορά στην προμήθεια συντελεστών παραγωγής των δύο εθνικών οικονομιών και στους τρόπους με τους οποίους παράγονται τα δύο αγαθά. Οι παράγοντες αυτοί περιλαμβάνουν τη γη, την εργασία, το κεφάλαιο, την τεχνολογία και τις διοικητικές δεξιότητες ενός έθνους. Επομένως, οι χώρες θα έχουν το πλεονέκτημα στην παραγωγή αγαθών που προϋποθέτουν οι παράγοντες που βρίσκονται σε αφθονία, καθώς είναι λόγω της αφθονίας είναι πιο φθινοί από άλλες χώρες και ελαττώνουν κατά πολύ το κόστος παραγωγής. Μέσω του διεθνούς εμπορίου, οι χώρες έχουν τη δυνατότητα να προμηθεύονται προϊόντα και υπηρεσίες από άλλες χώρες σε σχετικά χαμηλότερη τιμή από ό,τι αν τα παρήγαγαν οι ίδιες. Συνεπώς, και οι δύο χώρες επωφελούνται καλύτερα από το άνοιγμα του εμπορίου. (Leamer, 1995)

Θεωρία αύξησης του παραγωγικού συντελεστή

Ο Rybczynski (1955) επέκτεινε το θεώρημα του Heckscher και Ohlin και ανέφερε ότι η αύξηση ενός παραγωγικού συντελεστή οδηγεί σε απόλυτη αύξηση της παραγωγής του αγαθού που χρησιμοποιεί εντατικά τον αυξανόμενο συντελεστή, ενώ οδηγεί σε απόλυτη μείωση της παραγωγής του αγαθού που χρησιμοποιεί εντατικά τον μη αυξανόμενο συντελεστή. Παρομοίως, η θεωρία αυτή υπέθετε ότι υπάρχει τέλει ανταγωνισμός και τέλεια πληροφόρηση μεταξύ των εμπορικών εταίρων, ενώ δεν λάμβανε υπόψη καθόλου το κόστος συναλλαγών. Επιπλέον, η θεωρία αυτή δεν λαμβάνει καθόλου υπόψη τη σημασία της τεχνολογικής ανάπτυξης και των δεξιοτήτων της εργασίας, όπως η εμπειρογνομοσύνη στο μάρκετινγκ και τη διαχείριση των πόρων, οι οποίες πραγματικά θα επηρέαζαν την αποτελεσματικότητα της κατανομής των συντελεστών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή. Ωστόσο, η θεωρία αυτή μπορεί κάλλιστα να χρησιμοποιηθεί ώστε να δώσει εξηγήσεις για τη διεθνή επενδυτική συμπεριφορά, εάν διερευνήσει τις επιπτώσεις των ξένων επενδύσεων ως επέκταση του θεωρήματος Heckscher και Ohlin, όταν λαμβάνει υπόψη το κόστος του κεφαλαίου και των αγαθών μεταφοράς. Ως εκ τούτου, δημιούργησε μια βάση για τις θεωρίες της διεθνούς παραγωγής ή των ΑΞΕ.

Επιπρόσθετα, οι κλασικές θεωρίες καταφέρνουν να εξηγούν το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των χωρών απλοποιώντας τις παραγωγικές δραστηριότητες στο υπόδειγμα των δύο χωρών και των δύο εμπορευμάτων. Ωστόσο, οι παραδοχές τους ότι βρίσκονται σε συνθήκες τέλει και πλήρους πληροφόρησης για τις διεθνείς αγορές και ευκαιρίες, πλήρους κινητικότητας της εργασίας, του κεφαλαίου και των συντελεστών παραγωγής, καθώς και τέλει ανταγωνισμού στην αγορά είναι μη ρεαλιστικές στον πραγματικό κόσμο. Με αυτό το τρόπο, θα είχαν τη δυνατότητα να εξηγήσουν μόνο εν μέρει το διεθνές εμπόριο. Εξάλλου, τα υποδείγματα αυτά διερευνούν μόνο το κόστος που συνδέεται με την εργασία στην παραγωγή και αδιαφορούν για το κόστος άλλων παραγόντων που εισάγονται στην παραγωγή, όπως το κόστος συναλλαγών και το κόστος κεφαλαίου.

3. Μετανάστευση

3.1. Ορισμός και Περιεχόμενο όρου

Αρχικά πρέπει να διαχωρίσουμε δυο σημαντικές έννοιες οι οποίες συγχέονται μεταξύ τους. Συνήθως σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ παρατηρείται ότι υπάρχει σύγχυση σχετικά με τους όρους πρόσφυγας και μετανάστης. Η μετανάστευση λοιπόν είναι μια αυτόβουλη διαδικασία και αφορά το άτομο εκείνο το οποίο αυτόβουλα διασχίζει τα σύνορα αναζητώντας καλύτερες ευκαιρίες, είτε αυτές είναι ευκαιρίες για καλύτερη εκπαίδευση, εργασία, χρηματικές απολαβές ή και καλύτερη περιοχή κατοικίας. Όμως από την άλλη οι πρόσφυγες δεν αλλάζουν χώρα αυτοβούλως αλλά γιατί αναγκάζονται λόγω μη ασφαλών συνθηκών παραμονής στην χώρα τους, όπως για παράδειγμα πόλεμος ή ασταθής και επικίνδυνες πολιτικές εναλλαγές. Οι πρόσφυγες ζητούν άσυλο ώστε να διασφαλίσουν ότι δεν θα εκδιωχθούν πίσω στην χώρα τους έως ότου λυθούν οι καταστάσεις εκείνες που θα τους οδηγήσουν να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο της ανεπανόρθωτης βλάβης.

Θα αναφερθούμε για την μετανάστευση ως φαινόμενο παγκοσμίου βεληνεκούς αφού αποτελεί ένα σταθερό και επίμονο χαρακτηριστικό στην ιστορία της ανθρωπότητας, καθώς συγκαταλέγεται μεταξύ των πιο σημαντικών και πειστικών παγκόσμιων ζητημάτων της εποχής μας. Η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο μεγάλης πολυπλοκότητας. Οι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι μεταναστεύουν είναι ποικίλοι και συνεχώς μεταβαλλόμενοι (Dingle & Drake, 2007).

Επιπλέον, τα άτομα που μεταναστεύουν δεν είναι εύκολο να ταξινομηθούν λόγω του γεγονότος ότι έρχονται υπό ξεχωριστές συνθήκες για ποικίλους λόγους, από διαφορετικά περιβάλλοντα και με διαφορετικά ατομικά χαρακτηριστικά είτε φυλετικά είτε γλωσσικά είτε μορφωτικά. Επομένως, η κατανόηση των αιτιών και των συνεπειών

της μετανάστευσης, καθώς και η απόκτηση θεωρητικών και πρακτικών δεξιοτήτων είναι αναγκαίες τόσο για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν από αυτή όσο και για την ανάπτυξη αποτελεσματικών πολιτικών για την προστασία των μεταναστών (Dingle & Drake, 2007).

Στους καιρούς της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης, οι νόμοι για τη μετανάστευση και η εφαρμογή τους γίνονται όλο και περισσότερο αντιληπτοί ως το τελευταίο προπύργιο της κυριαρχίας, με αποτέλεσμα να έχουν επιπτώσεις στον χαρακτήρα τους, στο περιεχόμενό τους και στο πολιτικό όραμα του κράτους. Ζούμε σε έναν συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο, όπου οι μετανάστες έχουν σημαντικό αντίκτυπο στις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές ατζέντες των κρατών και των διακυβερνητικών οργανισμών. Μεγάλη σημασία έχει η τοποθέτηση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο επίκεντρο των πολιτικών μέτρων που λαμβάνονται για την αντιμετώπιση της μετανάστευσης και της παροχής ασύλου. Η μετανάστευση αφορά ένα κόσμο συνόρων που οι άνθρωποι διασχίζουν για πολλούς και διαφορετικούς λόγους όπως για να εργαστούν, να επισκεφθούν μέρη και οικογένειες, να ξεφύγουν από τη βία και τις φυσικές καταστροφές, να βρουν ένα κράτος με σταθερές πολιτικές και όχι συγκρούσεις για να σπουδάσουν, να εργαστούν και να κάνουν οικογένεια. (Dingle & Drake, 2007).

Η μετανάστευση δεν είναι όμως απλά η πράξη της διέλευσης των συνόρων, αλλά ένας σημαντικός παράγοντας στη διάβρωση των παραδοσιακών συνόρων μεταξύ γλωσσών, πολιτισμών και εθνών-κρατών, που επηρεάζει όλους τους εμπλεκόμενους. Η μετανάστευση, στο σύνολό της, αποτυπώνει μια δυναμική, διαρκώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα. Από τη γέννησή του, το μεταναστευτικό φαινόμενο εκδηλώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο, με πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και αποτελεί ένα αδιαμφισβήτητο στοιχείο κάθε εποχής, το οποίο επηρεάζει την κοινωνική, οικονομική και δημογραφική ζωή των κρατών. (Dragoman & Ungureanu, 2018) Αντιμέτωπες με αυτή την πραγματικότητα έρχονται οι κυβερνήσεις των κρατών που χρειάζεται να αναζητήσουν τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους διακρατικής συνεργασίας όσον αφορά τη μετανάστευση για να καταφέρουν να την ενσωματώσουν όσο το δυνατόν πιο ομαλά και αποτελεσματικά μέσα στα κράτη τους.

Η απεικόνιση αυτών των σύνθετων πραγματικοτήτων στην εθνική αλλά και διεθνή νομοθεσία προσφέρει μια ιδιαίτερη προοπτική σε αυτά, καθώς η παγκοσμιοποίηση των προβλημάτων των κρατών, η μεγάλη έκτασή τους, οι επιταχυνόμενοι εξωτερικοί ρυθμοί αλλαγής, η απρόβλεπτη εξέλιξη και η έκταση των επιπτώσεων των ανθρωπίνων ενεργειών συνεπάγονται μια ριζική αλλαγή του νομικού πλαισίου στο οποίο λαμβάνουν χώρα αυτά τα φαινόμενα.

Ταυτόχρονα, με τη δημογραφική και κοινωνική δομή των αναπτυσσόμενων και αναπτυσσομένων κρατών έχει δημιουργηθεί η ανάγκη για εργαζόμενους από άλλες χώρες, οι οποίοι προσλαμβάνονται με σκοπό να στηρίξουν την οικονομική επέκταση, να τονώσουν την ανάπτυξη, να μεταλαμπαδεύσουν και να αποκτήσουν γνώσεις καθώς και να σταματήσουν τις βραχυπρόθεσμες συνεχές διακυμάνσεις των θέσεων εργασίας.

3.2 Κανονισμός Δουβλίνο

Δεν μπορούμε να αναφερθούμε στο όρο μετανάστευση αν δεν αναφέρουμε τους όρους των κανονισμών του Δουβλίνου καθώς στάθηκαν αναγκαίοι για την ομαλή διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων κυρίως στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες ακολουθώντας τους όρους αυτούς καταφέρνουν με συνεργασία να διαχειρίζονται τους μετανάστες και τα αιτήματα ασύλου με μεγαλύτερη ευχέρεια, ισότητα και αποτελεσματικότητα.

Ένας από τους σημαντικότερους στόχους του Κανονισμού του Δουβλίνου είναι να αποτρέψει έναν αιτούντα άσυλο από την υποβολή αιτήσεων σε πολλά κράτη μέλη και έτσι να προκληθεί σύγχυση μεταξύ των κρατών. Ένας άλλος στόχος είναι να μειωθεί ο αριθμός των περιφερόμενων αιτούντων ασύλου, οι οποίοι γίνονται μπαλάκι από ένα κράτος μέλος σε άλλο κράτος μέλος με αποτέλεσμα να ταλαιπωρούνται περαιτέρω. Η χώρα όπου ο αιτών άσυλο κάνει την αίτηση ασύλου για πρώτη φορά είναι υπεύθυνη είτε για την αποδοχή είτε για την απόρριψη του ασύλου, και ο αιτών δεν δύναται πλέον να εκκινήσει τη διαδικασία σε άλλη δικαιοδοσία.

“ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) ΑΡΙΘΜ 343/2003 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ 18ΗΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2003 ΓΙΑ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΜΕΛΟΥΣ ΥΟ ΟΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΤΑΣΗ ΑΙΤΗΣΗΣ ΑΣΥΛΟΥ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΥΠΟΒΛΗΘΕΙ ΣΕ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ ΑΠΟ ΥΠΗΚΟΟ ΤΡΙΤΗΣ ΧΩΡΑΣ”.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΔΟΥΒΛΙΝΟ II

Ο κανονισμός Δουβλίνο II έγινε με σκοπό να αντικαταστήσει τις παλιές διατάξεις της συμβάσης του Δουβλίνου που έγινε το 1990. Σκοπός του νέου Δουβλίνου είναι να καταφέρει να προσδιορίζει όσο το πιο συντομότερο το κράτος το οποίο είναι υπεύθυνο για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου όπως επίσης και να καθορίσει προθεσμίες για κάθε στάδιο της διαδικασίας αυτής ώστε να μην γίνονται πλέον καταχρήσεις των διαδικασιών ασύλου που συνιστούν οι πολλαπλές αιτήσεις. Τα κράτη μέλη επομένως οφείλουν να προσδιορίσουν με αντικειμενικά κριτήρια το κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου που υποβλήθηκε εντός της επικράτειας τους. Το σύστημα αυτό αποσκοπεί στο να αποφευχθεί το φαινόμενο της αναζήτησης του ευνοϊκότερου κράτους αποδοχής και συγχρόνως στην παροχή εγγύησης ότι η περίπτωση κάθε αιτούντος άσυλο θα εξετάζεται από ένα και μόνο κράτος μέλος. Αν μέσα από την ανάλυση προκύψει ένα άλλο κράτος μέλος ως υπεύθυνο, ζητείται από αυτό να αναλάβει τον αιτούντα άσυλο και να εξετάσει το αίτημα του. Σε γενικές αρχές μόνο ένα κράτος μέλος θα είναι υπεύθυνο για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου ενώ κάθε κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει να εξετάσει μια αίτηση ασύλου ακόμη κι αν δεν είναι υπεύθυνο. Γι αυτό, σύμφωνα με τα κριτήρια του παρόντος κανονισμού. Η κατάσταση του ανήλικου τέκνου θα είναι αδιαχώριστη από αυτήν του γονέα ή του κηδεμόνα που υπέβαλε την αίτηση.

Εν συντομία τα κριτήρια θα βασίζονται στην οικογενειακή συνένωση, αφού ο αιτών άσυλο εάν είναι ασυνόδευτος ανήλικος, υπεύθυνος για την εξέταση της αίτησης του είναι το κράτος μέλος το οποίο ευρίσκεται νομίμως ένα μέλος της οικογένειάς του, ενώ εάν δεν υπάρχει μέλος της οικογένειάς υπεύθυνο είναι το κράτος που ο ανήλικος υπέβαλε την αίτηση. Επιπλέον το κράτος μέλος το οποίο χορήγησε στον αιτούντα τίτλο διαμονή είναι εκείνο υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης του, ενώ εάν ο αιτών διετή παράνομα τα σύνορα ενός κράτους τότε εκείνο το κράτος θα διαχειριστεί την αίτηση του ή το κράτος στο οποίο διέμεινε για διάστημα τουλάχιστον πέντε ετών. Τέλος υπάρχει και η ανθρωπιστική ρήτρα, όπου εάν ένα κράτος μέλος μπορεί να δεχθεί υστέρη από αίτηση ενός άλλου κράτους μέλους να διαπραγματευτεί μια αίτηση ασύλου για την οποία δεν είναι υπεύθυνο για λόγους ανθρωπιστικούς.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΔΟΥΒΛΙΝΟ III

Η μονή τροποποίηση που επέφερε το ΔΟΥΒΛΙΝΟ III είναι ότι όταν θα υποβάλλεται αίτηση διεθνούς προστασίας θα λαμβάνονται τα δακτυλικά αποτυπώματα των αιτούντων καθώς και των μελών της οικογένειάς που είναι άνω των δεκατεσσάρων ετών. Τα δακτυλικά αποτυπώματα θα εισάγονται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Βάση EURODAC . Ο κανονισμός ΔΟΥΒΛΙΝΟ III θα είναι υπεύθυνος να καθορίσει ποιο από τα κράτη της Ευρώπης που δεσμεύονται από αυτόν θα είναι υπεύθυνο να εξετάσει την αίτηση.

Σκοπός του Κανονισμού Δουβλίνου III είναι η άμεση πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου και η εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας από ένα και μοναδικό Κράτος-Μέλος της Ευρώπης. Ο Κανονισμός προσδιορίζει το Κράτος- Μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση μιας αίτησης διεθνούς προστασίας.

Τα κράτη που εφαρμόζουν τον Κανονισμό «Δουβλίνο III» είναι τα 27 κράτη της ΕΕ (η Αυστρία, το Βέλγιο, η Βουλγαρία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Δανία, η Ελλάδα, η Εσθονία, , η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Ιταλία, η Κροατία, η Κύπρος, η Λετονία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, η Μάλτα, η Ολλανδία, η Ουγγαρία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Σουηδία, η Τσεχία και η Φινλανδία. Καθώς και 4 συνεργαζόμενα κράτη (Ελβετία, Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία). Ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο μετά το BREXIT δεσμεύεται πλέον μόνο για όσα αιτήματα αναδοχής υποβλήθηκαν έως 31/12/2020. Η αποστολή νέων αιτημάτων αναδοχής στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν είναι πλέον δυνατή.

Ο Κανονισμός του Δουβλίνου συνοψίζοντας στοχεύει κυρίως στον γρήγορο χωρίς καθυστερήσεις προσδιορισμό του κράτους μέλους το οποίο είναι υπεύθυνο για την αίτηση ασύλου και προβλέπει τη μεταφορά του αιτούντος άσυλο στο ανάλογο κράτος μέλος..

3.3 Οι αιτίες και τα αποτελέσματα της μετανάστευσης

ΑΙΤΙΕΣ

Το φαινόμενο της μετανάστευσης απασχολεί για πάρα πολλές δεκαετίες στην ανθρωπότητα εκατομμύρια είναι τα άτομα εκείνα που αναγκάζονται να μεταναστεύσουν καθημερινώς να φύγουν από τη χώρα τους για να αναζητήσουν ένα νέο τόπο κατοικίας και εργασίας. Μεγάλος αριθμός ατόμων ωθείται από διάφορους παράγοντες στη μετακίνηση αυτή προκειμένου να μπορέσουν να επιβιώσουν ή να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής τους και της οικογένειάς τους. Βάσει μελετών ο μεγαλύτερος αριθμός οικονομικών μεταναστών προέρχεται κυρίως από τις λιγότερο τεχνολογικά και οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες ενώ οι χώρες του πρώτου κόσμου είναι εκείνες που κατά κύριο λόγο δέχονται τους οικονομικούς μετανάστες και τους αξιοποιούν πάντα προς όφελός τους.

Οι διεθνείς μεταναστευτικές ροές έχουν αυξηθεί σε έκταση και πολυπλοκότητα και το φαινόμενο της μετανάστευσης αναλύθηκε κυρίως μέσω της έννοιας των παραγόντων ώθησης και έλξης. Η έννοια αυτή διακρίνει μεταξύ των παραγόντων που οδηγούν βίαιως τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τη χώρα τους («παράγοντες ώθησης»), οι οποίοι αντιπροσωπεύουν τις αρνητικές πτυχές της χώρας προέλευσης, και, από την άλλη, των παραγόντων που προσελκύουν τους μετανάστες σε μια συγκεκριμένη χώρα («παράγοντες έλξης»), οι οποίοι αντιπροσωπεύουν τις θετικές πτυχές της χώρας υποδοχής (Raymer, 2017).

Οι μετανάστες τόσο κατά το παρελθόν όσο και στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον έρχονται αντιμέτωποι εκτός από τα διάφορα μέτρα και διαθέσεις του κάθε κράτους και με τις τάσεις και τις διαθέσεις των κατοίκων αυτού. Η στάση των γηγενών έναντι στους μετανάστες είναι σημαντική καθώς αυτή είναι που επηρεάζει στο τέλος την ποιότητα της ζωής τους. Για παράδειγμα μια αρνητική στάση δεν επιτρέπει την αμοιβαία επιρροή και την προώθηση της ανάπτυξης από τον μετανάστη ενώ μια θετική στάση θα συμβάλει στην προώθηση της ευημερίας και στον εμπλουτισμό καθώς δεν δημιουργούνται νοητές διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των γηγενών και των μεταναστών και προωθείται η ισοτιμία των ατόμων. έτσι γίνεται κατανοητό ότι η μετανάστευση είναι ένα διαχρονικό πολυδιάστατο κοινωνικό φαινόμενο του οποίου τα αίτια και οι συνέπειες απαιτούν ερμηνεία και εξέταση. αυτή η διαπίστωση προέρχεται από το γεγονός ότι το ζήτημα της μετανάστευσης επηρεάζει και επηρεάζεται από τρεις βασικούς παράγοντες όπως τη χώρα υποδοχής τη χώρα προέλευσης και τους ίδιους τους μετανάστες .

Οι παράγοντες ώθησης υλοποιούνται με ποικίλες μορφές και είναι παράγοντες που σχετίζονται συνήθως με την ασφάλεια και την προστασία και είναι και οι πιο καθοριστικοί στην απόφαση των ανθρώπων να μεταναστεύσουν. Οι διακρίσεις που στηρίζονται στην εθνικότητα, τη φυλή, τη θρησκεία, τις πολιτικές πεποιθήσεις ή την

ένταξη σε μια κοινωνική ομάδα, συχνά υποχρεώνουν τους ανθρώπους να μετακινηθούν σε άλλες ασφαλέστερες περιοχές που θα γίνουν πιο ευκολά αποδεκτοί καθώς κίνδυνοι ενδέχεται να δημιουργηθούν από τις δραστηριότητες εγκληματικών ομάδων ή από τον πόλεμο.

Ένα σημαντικό παράδειγμα αποτελεί το Βόρειο Τρίγωνο του Ελ Σαλβαδόρ, της Γουατεμάλας και της Ονδούρας, που θεωρείται το πιο επικίνδυνο μέρος στον κόσμο καθώς και στις τρεις χώρες καταγράφονται πολλά εγκλήματα που διαπράττονται από τοπικές και διεθνείς συμμορίες, ενώ το 95% αυτών των εγκλημάτων παραμένει ατιμώρητο, συνέπεια της διαφθοράς και των υπεχρηματοδοτούμενων θεσμών. Ο αριθμός των αιτούντων άσυλο που προέρχονται από το Βόρειο Τρίγωνο έφτασε τους 110.000 το 2015, ενώ σημειώθηκε πενταπλάσια αύξηση από το 2012 (Renwick & Labrador, 2016).

Αναφορικά με τους οικονομικούς παράγοντες που προκαλούν την μετανάστευση του πληθυσμού από φτωχότερες περιοχές προς ανεπτυγμένες περιοχές γίνεται καθώς σε κάποιες χώρες οι μισθοί είναι υψηλότεροι και οι ευκαιρίες απασχόλησης περισσότερες και ποικίλες. Ο πληθυσμός, γενικότερα, μεταναστεύει κυρίως λόγω της ανεργίας, της υπανάπτυξης, των δυσμενών οικονομικών συνθηκών και της έλλειψης επαγγελματικών προοπτικών. Συγχρόνως, στις αναπτυσσόμενες χώρες, η τεχνολογία και η μηχανοποίηση στον γεωργικό τομέα μειώνουν σημαντικά την ανάγκη για εργασία στις αγροτικές περιοχές (Raymer, 2017).

Επιπλέον, σημαντικοί είναι και οι περιβαλλοντικοί παράγοντες προκαλούν τη μετανάστευση του πληθυσμού τόσο λόγω των φυσικών κινδύνων όσο και των συνεπειών αυτών. Η ξηρασία έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη τροφίμων και νερού και την αυξανόμενη πείνα, ενώ η ρύπανση του νερού, του αέρα και του εδάφους δημιουργεί μεγάλους κινδύνους για την υγεία των κατοίκων, αναγκάζοντάς τους να μεταναστεύσουν σε περιοχές χαμηλού κινδύνου. Συγχρόνως, οι φυσικές καταστροφές, όπως τα τσουνάμι, οι τυφώνες και οι σεισμοί, συνιστούν συχνά επιτακτικούς λόγους μετανάστευσης (Mayda, 2010).

Οι κοινωνικοί παράγοντες που προκαλούν τη μετανάστευση απορρέουν από την μεγάλη ανάγκη και τον ζήλο των ανθρώπων να επιτύχουν ένα υψηλότερο επίπεδο ζωής και εξέλιξης. Για αυτό το λόγο, μεταναστεύουν για να εξασφαλίσουν μια καλύτερη ζωή για τους ίδιους και την οικογένειά τους, αναφορικά με την κοινότητα, το εκπαιδευτικό σύστημα και κυρίως το σύστημα υγείας που σε πολλές χώρες είναι ανύπαρκτο (Mayda, 2010).

Με σκοπό την ολοκληρωμένη κατανόηση του ρόλου που διαδραματίζει η μετανάστευση στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, είναι σημαντικό να γίνουν αναφορές τόσο στα αποτελέσματα όσο και στον αντίκτυπο που έχει το φαινόμενο αυτό τόσο στις χώρες προέλευσης όσο και στις χώρες υποδοχής.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Πρώτον, οι οικονομικές επιπτώσεις είναι εμφανώς θετικές. Ως αποτέλεσμα της αύξησης του αριθμού των μεταναστών, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξάνεται σε σημαντικό

βαθμό, ενώ το επίπεδο της ανεργίας μειώνεται. Αυτή η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης έχει επίσης θετική επίδραση στα δημόσια οικονομικά καθώς τα κράτη αυξάνοντας τα έσοδα από φόρους και εισφορές προχωρούν σε αύξηση των δημοσίων δαπανών τους.

Σχετικά με τη ροή των αιτούντων άσυλο, δεν παρατηρήθηκε καμία σημαντική επίδραση, καθώς πρόκειται για μια ειδική μορφή μετανάστευσης. Πληθώρα ευρωπαϊκών χωρών φιλοξενούν τους αιτούντες άσυλο κατά τη διάρκεια των αιτήσεων ασύλου τους, αλλά δεν τους δίνουν δυστυχώς τη δυνατότητα να εργάζονται κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Ως αποτέλεσμα, η οικονομική συνεισφορά των αιτούντων άσυλο που αναμένεται να υπάρξει είναι πολύ χαμηλότερη από εκείνη των μόνιμων μεταναστών οι οποίοι δεν αντιμετωπίζουν περιορισμούς στην απασχόληση (D'Albis, Boubtane, & Coulibaly, 2018).

Οι χώρες αποστολής ενδέχεται να έχουν σε κάποιο βαθμό βραχυπρόθεσμα κέρδη αλλά και απώλειες, αλλά δύνανται επίσης να επωφεληθούν από μακροπρόθεσμα κέρδη. Για τις δικαιούχους χώρες, η ενσωμάτωση των μεταναστών που έχουν γνώσεις και εργασιακή πείρα συνεισφέρει σημαντικά στην επίλυση των ελλείψεων δεξιοτήτων, αλλά ενδέχεται να μειώσει τους εσωτερικούς μισθούς, δημιουργώντας έτσι επιβάρυνση για την ευημερία του πληθυσμού. Για τις χώρες αποστολής, το βραχυπρόθεσμο οικονομικό όφελος της μετανάστευσης μπορεί να βρεθεί στα εμβάσματα των μεταναστών. Τα εμβάσματα είναι κεφάλαια που κερδίζουν οι μετανάστες στο εξωτερικό και τα στέλνουν πίσω στις χώρες καταγωγής τους, κυρίως για να στηρίξουν τις οικογένειες που άφησαν πίσω (D'Albis, Boubtane, & Coulibaly, 2018).

Μια ενδιαφέρουσα επίδραση της μετανάστευσης παρουσιάζεται στις αναπτυσσόμενες χώρες και προέχεται από το γεγονός ότι ένας μεγάλος αριθμός πολιτών με υψηλή εξειδίκευση και μορφωτικό επίπεδο επιλέγει να μεταναστεύσει σε άλλη χώρα. Το λεγόμενο φαινόμενο της «διαρροής εγκεφάλων». Αναφέρεται στη παγκόσμια μεταφορά πόρων ανθρώπινου κεφαλαίου και αφορά ιδίως τη μετανάστευση ατόμων με υψηλά κυρίως προσόντα από τις αναπτυσσόμενες προς τις αναπτυγμένες χώρες. Στην πράξη, η έννοια αυτή ορίζει την περίπτωση των μεταναστών με επαρκή εκπαίδευση συνήθως πανεπιστημιακού τύπου ή των επαγγελματιών σε τομείς όπως η μηχανική, η ιατρική και η επιστήμη (Docquier, Lohest & Marfouk, 2007).

Υπάρχουν πολλές αρνητικές συνέπειες τόσο στη χώρα από την οποία μεταναστεύει ο ειδικευμένος πληθυσμός όσο και στις οικονομίες των χωρών προς τις οποίες κατευθύνεται. Από το φαινόμενο αυτό προκύπτει η εξάντληση του αποθέματος ανθρώπινου κεφαλαίου των φτωχών χωρών για τους οποίους έχουν δαπανήσει πόρους, γεγονός που κατά συνέπεια ζημιώνει τις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξής τους. Οι ταλαντούχοι και μορφωμένοι άνθρωποι γεννιούνται, μεγαλώνουν και εκπαιδεύονται στη χώρα τους και όταν έρχεται η ώρα να εργαστούν και να ανταποδώσουν αυτά που τους προσφέρθηκαν, επιλέγουν να μεταναστεύσουν και να αναζητήσουν εργασία και ευνοϊκότερους μισθούς σε κάποια άλλη χώρα. Συγχρόνως, ενώ οι αναπτυσσόμενες χώρες στερούνται το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό τους, οι ανεπτυγμένες χώρες καταλήγουν να έχουν μια υπεραφθονία εξειδικευμένων εργαζομένων που προσπαθούν να εισέλθουν στο εργατικό δυναμικό και έτσι μειώνονται συνεχώς οι διαθέσιμες θέσεις εργασίας για αντίστοιχες γνώσεις (Srivastava, 2018).

Αναλυτικότερα πρέπει να αναφέρουμε ότι το φαινόμενο διαρροής εγκέφαλων πλήττει τη χώρα προέλευσης και την οδηγεί στο να βιώσει αυτή την αρνητική επίδραση κυρίως λόγω της μείωσης του εγχώριου εργατικού δυναμικού. Επεξηγώντας μέσα στους μετανάστες οι οποίοι φεύγουν για αναζήτηση νέας εργασίας βρίσκονται νέοι μετανάστες και εξειδικευμένο προσωπικό που θα εκλείψει από τον παραγωγικό τομέα της χώρας προέλευσης. Όσο μεγαλύτερη εξειδίκευση υπάρχει στο εργατικό δυναμικό της χώρας προέλευσης τόσο μεγαλύτερες είναι και οι αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας λόγω της μείωσης στον τομέα της καινοτομίας, μια άλλη αρνητική συνέπεια είναι η απώλεια τρεχόντων αλλά και μελλοντικών εσόδων από τη φορολογία καθώς με την εκροή εργατικού δυναμικού μειώνεται και ο αριθμός των ατόμων που μπορεί να φορολογηθεί. Με τις οικονομικές συνέπειες στη χώρα υποδοχής είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η χώρα εφοδιάζεται με ανειδίκευτο και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό για την εκπαίδευση του οποίου δεν έχει ξοδέψει κανέναν πόρο. Επιπλέον η είσοδος χαμηλόμισθων εργατικό δυναμικό ν δηλαδή φθηνών εργατικών χεριών στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής καταφέρνει να ενδυναμώνει μικρές επιχειρήσεις οι οποίες θα μειώσουν το κόστος παραγωγής με αποτέλεσμα να παρατηρηθεί μείωση των τιμών των παραγόμενων προϊόντων και να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, αυξάνοντας έτσι το προσδόκιμο ζωής τους.

Από τη μία πλευρά δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας αλλά από την άλλη πλευρά η οικονομία οδηγείται στον μη εκσυγχρονισμό και σε μια στασιμότητα τεχνολογικής προόδου. Είναι πολύ συχνό το φαινόμενο να εκφράζεται η αντίληψη ότι οι μετανάστες είναι αυτοί που ευθύνονται για την αύξηση της εργασίας καθώς λόγω των χαμηλών μισθών που ζητούν αναλαμβάνουν θέσεις εργασίας οι οποίες θα μπορούσαν να καλυφθούν από τους γηγενείς. Παρόλα αυτά η αντίληψη αυτή καταρρίπτεται από πολλές έρευνες οι οποίες έχουν αποδείξει ότι οι αλλοδαποί καλύπτουν κυρίως τα κενά της παραγωγικής διαδικασίας η οποία είναι μια εργασία που απορρίπτουν οι ημεδαποί λόγω των κακών συνθηκών εργασίας των πολύ χαμηλών μισθών και του χαμηλού γοήτρου. Επομένως με την κάλυψη των κενών της παραγωγικής διαδικασίας από τους μετανάστες επιτυγχάνεται αύξηση της παραγωγής, αύξηση των θέσεων εργασίας και επομένως μείωση της ανεργίας αλλά ακόμα αυξάνονται και οι επενδυτικές ευκαιρίες. Θα ήταν λάθος ωστόσο να υποστηρίξουμε ότι η παρουσία των μεταναστών στη χώρα προκαλεί μια γενική πτώση των μισθών. Αυτό όμως που μπορούμε εύκολα να πούμε και να αντιληφθούμε είναι ότι οι εργοδότες που απασχολούν φθηνά εργατικά χέρια επωφελούνται αφού βλέπουν την κερδοφορία τους να αυξάνεται. Η υψηλή αυτή κερδοφορία είναι αυτή που θα προσελκύσει επιχειρηματίες και επενδυτές αφού θα έχουν δημιουργηθεί περισσότερες ευκαιρίες για κερδοφόρες επιχειρήσεις με χαμηλό κόστος παραγωγής.

Σημαντικό είναι επίσης ότι το χαμηλό κόστος παραγωγής οδηγεί σε συγκράτηση αλλά και μείωση των τιμών των προϊόντων με αποτέλεσμα να συγκρατούνται και οι πληθωριστικές τάσεις ενώ το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν να αυξάνεται από την απασχόληση των μεταναστών σε κλάδους και περιοχές που είναι σε κρίση οδηγώντας έτσι την ανάπτυξη της τοπικής και περιφερειακής οικονομίας και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Επομένως οι επιπτώσεις της μετανάστευσης δεν είναι συνολικά

αρνητικές αφού μέσω των παραπάνω καταφέρουν να προσελκύσουν άμεσες ξένες επενδύσεις για τη χώρα.

Το θετικό μέρος όλου αυτού του φαινομένου αποτελεί το γεγονός ότι ο πληθυσμός των φτωχών χωρών θεωρεί ότι το επίπεδο εκπαίδευσης είναι ένας ασφαλής και σίγουρος τρόπος για να μεταναστεύσει στις ανεπτυγμένες χώρες. Η προοπτική της μελλοντικής μετανάστευσης τους ,για ένα καλύτερο μέλλον, τους παρακινεί να καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια και να δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην εκπαίδευση και την επαγγελματική ανάπτυξη (Srivastava, 2018).

Τέλος από την άποψη των κοινωνικών επιπτώσεων, η μετανάστευση ενδέχεται να έχει τόσο θετικές όσο και αρνητικές συνέπειες, όπως πλουσιότερη και πιο ποικιλόμορφη κουλτούρα , ανάπτυξη και προώθηση της πολυπολιτισμικότητας και πρόσβαση των μεταναστών σε ένα καλύτερο σύστημα εκπαίδευσης και υγείας. Από την άλλη δημιουργούνται γλωσσικά εμπόδια και οδηγούνται οι χώρες σε υπερπληθυσμό των αστικών περιοχών τους ενώ προκαλούνται εντάσεις από πολιτισμικές, φυλετικές και θρησκευτικές διαφορές.

Συνεπώς, η μετανάστευση συνιστά ένα φαινόμενο μεγάλης σημασίας αναφορικά με τον πολιτιστικό εμπλουτισμό των κοινωνιών, τη διεύρυνση του φάσματος των ευκαιριών και την υποστήριξη των κοινωνικοοικονομικών αλλαγών.

3.4 Προκλήσεις της μετανάστευσης

Υπάρχουν πολλές προκλήσεις που προέρχονται από τη μετανάστευση και μπορούν να επηρεάσουν την αντίληψη μας για αυτό το φαινόμενο . Ένα από αυτά είναι η :

Ανεργία

Επεξηγηματικά η εισροή μεταναστών είναι πιθανό να υπονομεύσει περαιτέρω τις υπάρχουσες ευκαιρίες απασχόλησης καθώς οι μετανάστες αποτελούν συχνά φθινό εργατικό δυναμικό θέτοντας σε κίνδυνο θέσεις εργασίας και εισοδήματα γηγενών με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται αρνητικά λόγω του φόβου για την πιθανή τους ανεργία. Οι άνθρωποι μεταναστεύουν ελπίζοντας να βρουν μια καλύτερη ζωή αλλού, αλλά ορισμένοι από αυτούς καταλήγουν να μετακινούνται από το ένα μειονεκτικό και εχθρικό περιβάλλον στο άλλο (Hutter & Kriesi, 2022).

Όλοι οι εταίροι συμμετέχουν στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την οικονομική και επιχειρηματική ανάπτυξη μέσω του μεταναστευτικού ρεύματος. Τα προγράμματα περιλαμβάνουν: σχεδιασμό νέων προϊόντων, παραγωγή αντικειμένων υψηλής ποιότητας και βελτίωση των ικανοτήτων κοστολόγησης και εμπορίας των προϊόντων. Η κατάρτιση στοχεύει στην ανάπτυξη ήπιων δεξιοτήτων και ακαδημαϊκών δεξιοτήτων που σχετίζονται με μαθηματικές, επιστημονικές, μαθητικές και τεχνολογικές ικανότητες.

Η ένταξη του μετανάστη στην αγορά εργασίας στη χώρα στην οποία μεταναστεύει είναι ίσως και ο κυριότερος παράγοντας κοινωνικής ένταξης καθώς η ίδια η εργασία είναι το απαραίτητο διαβατήριο για όλες σχεδόν τις μορφές κοινωνικής συμμετοχής. η κοινωνική ένταξη καθώς και η συμμετοχή των μεταναστών στην αγορά εργασίας με τη σειρά της αυξάνει στο μέγιστο βαθμό την θετική του συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας υποδοχής . η ένταξη αυτή είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων και κυρίως όμως της μεταναστευτικής πολιτικής που ακολουθείται από τη χώρα στην οποία αποφασίζει να εγκατασταθεί ο μετανάστης αλλά και των ατομικών χαρακτηριστικών του όπως για παράδειγμα την εκπαίδευσή του την επαγγελματική του εξειδίκευση την οικογενειακή του κατάσταση την ηλικία το φύλο την γνώση της γλώσσας αλλά και από τον τρόπο εισόδου του στη χώρα όπως νόμιμη ή νόμιμη μεταναστευση. κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών σημαντικός αριθμός μελετών επιχειρεί να διερευνήσει τις επιπτώσεις στην οικονομία από τη μετανάστευση κυρίως στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Παρόλα αυτά δεν είναι εύκολο να γίνουν αξιόπιστες συγκρίσεις μεταξύ των ευρημάτων που προκύπτουν από αυτές τις μελέτες λόγω των τεράστιων διαφορών στα πρωτογενή δεδομένα που χρησιμοποιούν και τη μεθοδολογία. το συμπέρασμα πάντως παραμένει ότι η συμβολή των μεταναστών στην οικονομική ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας στους μισθούς και στην απασχόληση είναι θετική. Το βασικό κανάλι της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία είναι η ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Αυτή η ένταξη συναρτάται άμεσα με τον χρόνο παραμονής τους στη χώρα το κράμα ατομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών αλλά και από τη μεταναστευτική στρατηγική που εκφράζεται με το θεσμικό πλαίσιο και κυρίως από τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας. Όσο ο χρόνος παραμονής στη χώρα επιμηκύνεται τόσο καλύτερη είναι και η προσαρμογή που αποκτούν οι μετανάστες στην αγορά εργασίας γιατί έτσι γνωρίζουν το εργασιακό περιβάλλον και αναπτύσσουν νέα δίκτυα επικοινωνίας.

Είναι γεγονός ότι η χώρα μας δεν έχει ακόμα αναπτύξει μια μακροχρόνια μεταναστευτική πολιτική ούτε έχει εφαρμόσει ένα σταθερό σύστημα υποδοχής και καταγραφής των μεταναστών. Είναι πρόδηλο ότι η μεταναστευτική πολιτική θα πρέπει να αναγνωρίσει τη θετική συμβολή των μεταναστών στην ελληνική οικονομία αλλά παράλληλα επειδή δημιουργούνται σημαντικές αναδιανεμητικές επιδράσεις θα πρέπει οι ασκούντες την οικονομική πολιτική να λαμβάνουν μέτρα πρόνοιας για τις ομάδες που πλήττονται. Οι ομάδες αυτές εντοπίζονται στα φτωχά ελληνικά νοικοκυριά τα μέλη των οποίων έχοντας τις ίδιες δεξιότητες με τους μετανάστες διεκδικούν τις ίδιες θέσεις εργασίας. η νομιμοποίηση του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ελλάδα πρέπει να επιδιωχθεί παράλληλα με ευρύτερες προσπάθειες και με ολοκληρωμένες πολιτικές για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής και της γρήγορης κοινωνικής ένταξης.

Στέγαση και πρόσβαση σε αστικές υπηρεσίες

Μία από τις συνέπειες του υψηλού ρυθμού αύξησης του αστικού πληθυσμού μέσω των μεταναστευτικών ρευμάτων είναι η αύξηση των μη προγραμματισμένων οικισμών στις πόλεις. Οι πόλεις ασφυκτιούν να βρουν πόρους και τεχνογνωσία για να φιλοξενήσουν

επαρκώς τους πολίτες αλλά και τους νεοαφιχθέντες μετανάστες . Η παροχή επαρκούς στέγης και περιβάλλοντος διαβίωσης για έναν αυξανόμενο αριθμό πληθυσμού είναι ένα από τα κρίσιμα προβλήματα (Alesina & Tabellini, 2022). Για παράδειγμα το 2014, το ποσοστό του αστικού πληθυσμού που ζούσε σε παραγκουπόλεις ήταν υψηλότερο στην Τανζανία (51%), το Ιράκ (47%) και τις Φιλιππίνες (38%) (Hutter & Kriesi, 2022). Η ικανοποίηση των κοινωνικών και οικονομικών αναγκών των κοινοτήτων των αστικών κέντρων έχει ζωτικό ρόλο στη δημιουργία μιας κοινωνικά περιεκτικής και αναπτυσσόμενης οικονομίας.

Θέματα υγείας

Οι αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν ένα μεγάλο φάσμα προβλημάτων που αφορούν την υγεία και παρουσιάζουν έντονες χωρικές διαφοροποιήσεις, ενώ τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εμπλέκονται στην αντιμετώπιση των κινδύνων για την υγεία. Είναι γνωστό ότι σε χώρες που δεν έχουν αναπτυγμένο ένα οργανωμένο και πλήρως εξοπλισμένο σύστημα υγείας έρχονται αντιμέτωπες καθημερινά με κίνδυνους υγείας και θανάτους από ασθένειες που σε ανεπτυγμένες χώρες δεν υφίστανται καθόλου.

Στο Ιράκ, οι υγειονομικές αρχές της πόλης Duhok σε συνεργασία με τα κολέγια Ιατρικής, Φαρμακευτικής και Οδοντιατρικής του Πανεπιστημίου του Duhok παρέχουν υπηρεσίες υγείας για τους εσωτερικά εκτοπισμένους και τους πρόσφυγες. Επιπλέον, σε συνεργασία με γερμανικές ανθρωπιστικές οργανώσεις, μια ομάδα προπτυχιακών φοιτητών ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Duhok εργάζεται τακτικά σε καταυλισμούς εκτοπισμένων και προσφύγων για την παροχή ψυχολογικής αποκατάστασης και υποστήριξης (Alesina & Tabellini, 2022).

Εκπαίδευση

Κοινό χαρακτηριστικό των εταίρων είναι η συμμετοχή σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την αύξηση της συμμετοχής στην εκπαίδευση. Τα επίπεδα αλφαριθμητισμού παραμένουν πολύ χαμηλά σε πολλές χώρες ειδικά τις αναπτυσσόμενες αφού το σχολείο και η εκπαίδευση των ατόμων έρχεται σε δεύτερη μοίρα καθώς κυριότερο γι' αυτούς είναι η εργασία για την κάλυψη των αναγκών κυρίως σίτισης. Έτσι, το επίπεδο φοίτησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι σχετικά υψηλό (πάνω από 81,7%)- αν και η φοίτηση στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πέφτει στο 14,4% περίπου (ως εκ τούτου, η φοίτηση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση παραμένει μειονοτική εμπειρία) (Duke & Wilson, 2016).

Ακόμη υπάρχει ένα μεγάλο φάσμα πρωτοβουλιών που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ποιότητας της δια βίου μάθησης. Για παράδειγμα, στο Ιράν, με σκοπό την βελτίωση της πρόσβασης από όλους στην εκπαίδευση, το Υπουργείο Παιδείας του Κουρδιστάν

έχει δρομολογήσει μια σειρά από πλάνα που περιλαμβάνουν την κατασκευή αρκετών σχολείων σε αγροτικές περιοχές και σε οικισμούς γύρω από τις πόλεις, την πρόσληψη περισσότερων ειδικευμένων εκπαιδευτικών, την προώθηση των τεχνολογικών και παιδαγωγικών δεξιοτήτων και προσόντων των εκπαιδευτικών, την έναρξη λειτουργίας του Εθνικού Σχολικού Δικτύου (Roshed.ir) μέσω του οποίου τα παιδιά, ιδίως τα κορίτσια σχολικής ηλικίας από υποβαθμισμένες αγροτικές περιοχές, μπορούν να έχουν πρόσβαση σε διαπιστευμένες υπηρεσίες ηλεκτρονικής μάθησης (Duke & Wilson, 2016).

Πολιτιστικός πλουραλισμός

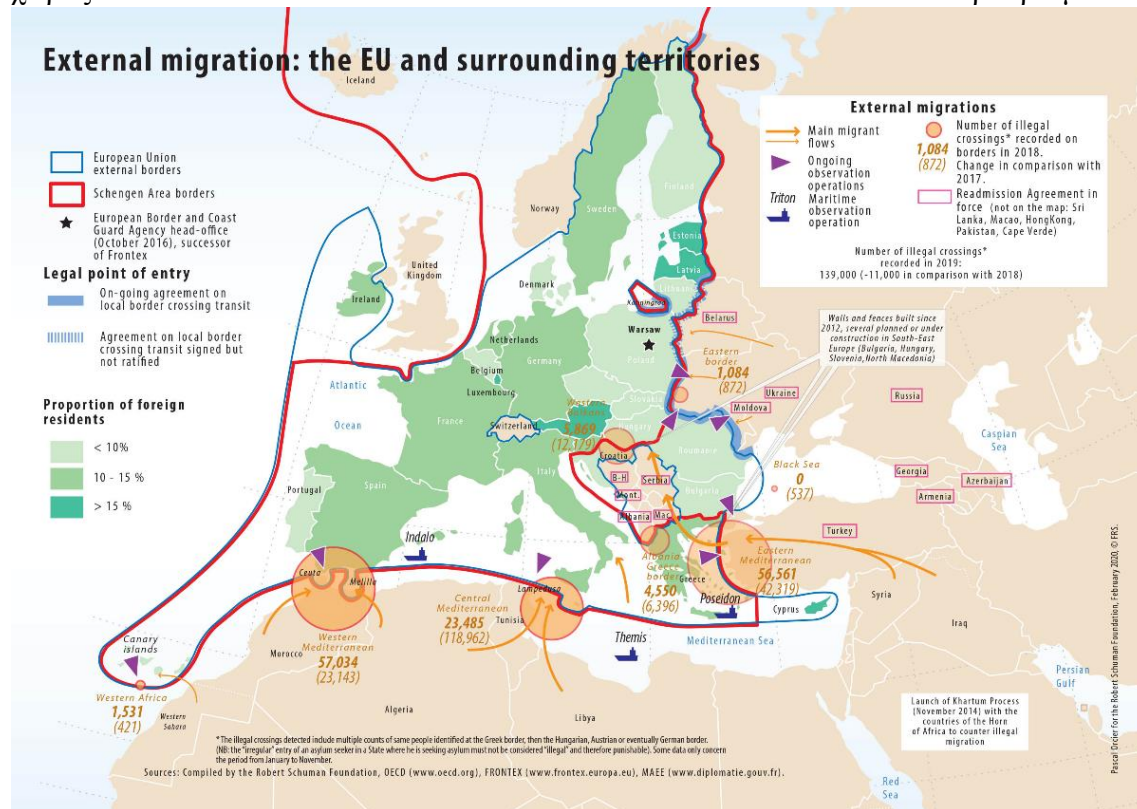

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι θεμελιώδη και πρέπει να προστατεύονται από νόμους και κανόνες ώστε να μπορούν να αισθάνονται οι μετανάστες ασφαλείς και να μπορούν χωρίς φόβο να συμβάλλουν στις κοινωνικές και οικονομικές πτυχές της περιοχής. Η μετανάστευση είναι γνωστό ότι μπορεί να προκαλέσει ανταγωνιστικές συμπεριφορές και εντάσεις από τους πληθυσμούς υποδοχής (γηγενείς) και μπορεί να οδηγήσει σε νέες συγκρούσεις και ανασφάλειες εάν το κράτος δεν λάβει τα καταλληλά μετρά για να δημιουργήσει ένα κλίμα συνεργατικότητας και αποδοχής των διαφορετικότητων των μεταναστών με σκοπό την ομαλή ένταξη τους στην κοινωνία.

Γι αυτό το λόγο έχουν πραγματοποιηθεί πολλές παρεμβάσεις για την προσπάθεια αντιμετώπισης των ζητημάτων κοινωνικής ένταξης. Το TUSEME ("Let us speak out") είναι ένα πρόγραμμα για παράδειγμα που δημιουργήθηκε από το Τμήμα Καλών και Παραστατικών Τεχνών του Πανεπιστημίου του Dar-es-Salaam το 1996. Το 1999, η προσέγγιση TUSEME υιοθετήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού ως ένα από τα πρωτοποριακά έργα του Υπουργείου.

3.5 Οι κύριες τάσεις της μετανάστευσης

Οι εισροές μόνιμων μεταναστών παρουσιάζονται ανά κατηγορία εισόδου, η οποία αποτελεί τον πιο σημαντικό παράγοντα που καθορίζει τα αποτελέσματα των μεταναστών στην αγορά εργασίας. Καλύπτουν τις ρυθμιζόμενες μετακινήσεις αλλοδαπών καθώς και τη μετανάστευση με ελεύθερη κυκλοφορία (Contractor, Dangol, Nuruzzaman & Raghunath, 2020). Η είσοδος των μεταναστών καλύπτουν τις ρυθμιζόμενες μετακινήσεις αλλοδαπών που εγκαθίστανται στη χώρα από τη μεριά της

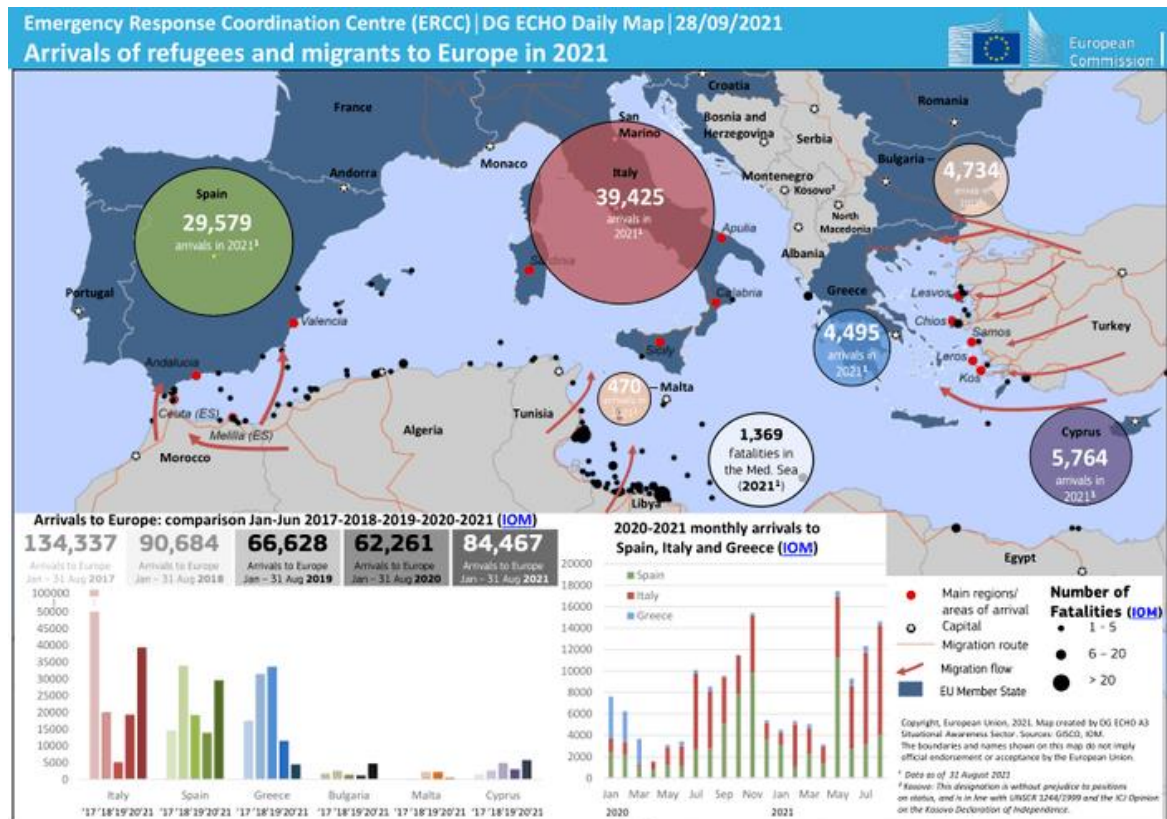
Εικόνα 1 - Μετανάστευση και άσυλο στην ΕΕ¹

Συγκρισιμότητα

Αυτή η τυποποίηση σύμφωνα με την έννοια των «μόνιμων μεταναστευτικών εισροών» αποτελεί σημαντική βελτίωση σε σύγκριση με τις συλλογές εθνικών στατιστικών, των οποίων η κάλυψη μπορεί να διαφέρει κατά ένα έως τρεις φορές (Contractor, Dangol, Nuruzzaman & Raghunath, 2020).

Η τυποποίηση εφαρμόζεται σε 23 χώρες του ΟΟΣΑ. Ορισμένα άτομα που έχουν γίνει δεκτά σε προσωρινή βάση επιτρέπεται μερικές φορές να μετατραπούν σε μόνιμο καθεστώς. Καταμετρώνται το έτος κατά το οποίο έγινε η αλλαγή του καθεστώτος. Οι αιτούντες άσυλο δεν θεωρούνται μετανάστες αλλά είναι υποψήφιοι για το καθεστώς του ανθρωπιστικού μετανάστη. Όσοι αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες θα συμπεριληφθούν στις στατιστικές εισροών μόνιμων μεταναστών, κατά το έτος που τους χορηγείται το καθεστώς του πρόσφυγα.

¹ <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0577-understanding-the-new-pact-on-migration-and-asylum>

Εικόνα 2 – Αφίξεις μεταναστών το 2021²

4. Μετανάστευση στην Ευρώπη 2010 – 2020

Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο που αφορά όλο τον κόσμο αλλά και την Ευρώπη που συνιστά έναν μεγάλο πόλο έλξης για τα μεταναστευτικά ρεύματα. Ο αριθμός των εσωτερικών μεταναστών στην Ευρώπη είναι περίπου τετραπλάσιος από εκείνον των διεθνών. Επιπλέον, ακόμη και αν δοθεί έμφαση στους ανθρώπους που μετακινούνται πέρα από τα διεθνή σύνορα, ο κύριος όγκος των μετακινήσεων αυτών λαμβάνει χώρα μεταξύ χωρών με παρόμοια επίπεδα ανάπτυξης. Από το σύνολο των μεταναστών το 60% μετακινείται μεταξύ αναπτυσσόμενων ή ανεπτυγμένων κρατών, ενώ το 37% των διεθνών μεταναστών μετακινείται από αναπτυσσόμενες σε ανεπτυγμένες χώρες, και μόλις το 3% - όπως είναι αναμενόμενο- από ανεπτυγμένες σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Έτσι, το βάρος της βοήθειας των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων παγκοσμίως επωμίζονται ορισμένες από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου (Lichter, Parisi & Ambinakudige, 2020):

- Το ποσοστό των προσφύγων μεταξύ των μεταναστών μειώθηκε από 8,8% το 2000 σε 7,6% το 2010.

² <https://reliefweb.int/map/world/arrivals-refugees-and-migrants-europe-2021-dg-echo-daily-map-28092021>

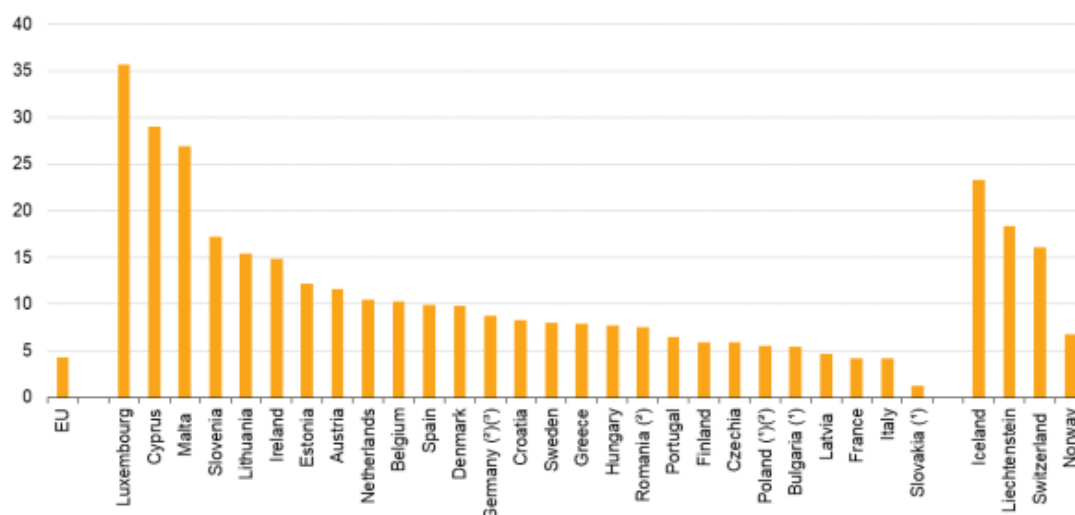
- Ο συνολικός αριθμός των διεθνών μεταναστών αυξήθηκε από 150 εκατομμύρια το 2000 σε 214 εκατομμύρια το 2010, εκ των οποίων το 57% σε χώρες υψηλού εισοδήματος.
- 36 εκατομμύρια άνθρωποι είχαν μετεγκατασταθεί λόγω περιβαλλοντικών καταστροφών το 2008.
- Ο αριθμός των μεταναστών ως ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού παρέμεινε σε στάσιμο επίπεδο κατά την περίοδο μεταξύ 2000 και 2010, αλλά το ποσό των χρημάτων που στέλνουν οι μετανάστες στην πατρίδα τους (εμβάσματα) αυξήθηκε.
- 43,7 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως εκτοπίστηκαν βίαια από τις χώρες που κατοικούσαν λόγω συγκρούσεων και διώξεων το 2010, ο υψηλότερος αριθμός εδώ και 15 και πλέον χρόνια (περιλαμβάνονται 15,4 εκατομμύρια πρόσφυγες, 27,5 εκατομμύρια εσωτερικά εκτοπισμένοι).
- Το 44% των προσφύγων και το 31% των αιτούντων άσυλο ήταν παιδιά κάτω των 18 ετών το 2010.

Μετανάστευση στην Ευρώπη

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Έκθεση για τη Μετανάστευση του 2010 που συντάξε ο ΔΟΜ, η Ευρώπη φιλοξένησε 73 εκατομμύρια μετανάστες, το ένα τρίτο των μεταναστών αυτών σε ολόκληρο τον κόσμο το 2010. Η Ρωσική Ομοσπονδία έχει πάνω από 12 εκατομμύρια άτομα που γεννήθηκαν εκεί, αλλά ζουν τώρα στο εξωτερικό και άλλα τόσα εκατομμύρια που γεννήθηκαν στο εξωτερικό και ζουν στη χώρα (Lichter, Parisi & Ambinakudige, 2020).

Immigrants, 2020

(per 1 000 inhabitants)

(*) Break in series.

(*) Estimate.

(*) Provisional.

Source: Eurostat (online data codes: migr_imm1ctz and migr_pop1ctz)

eurostat

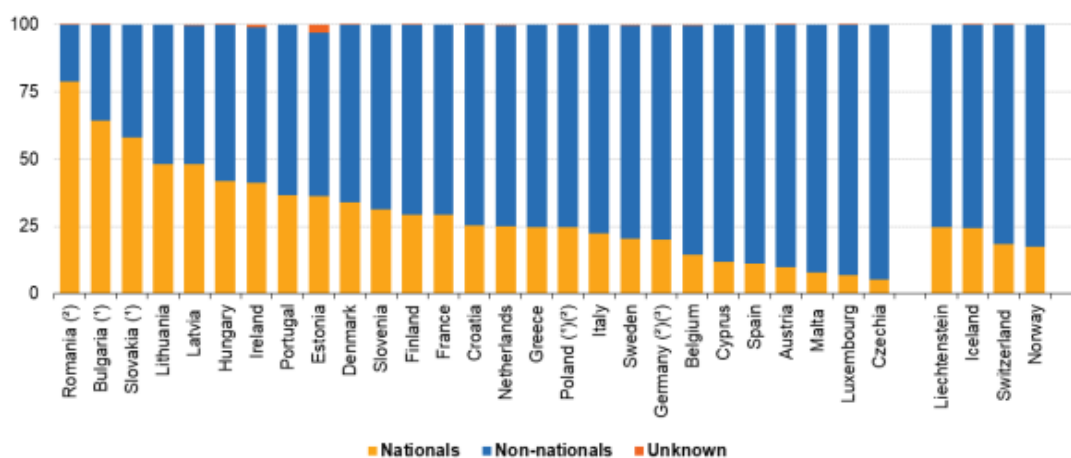
Εικόνα 3 - Μετανάστες 2020 (Πηγή: Eurostat)

Το σύνολο του αριθμού των προσφύγων στα τέλη του 2010 ανερχόταν σε 1,6 εκατομμύρια. Οι κύριες χώρες προορισμού ήταν η Γαλλία, η Γερμανία, αλλά και η Σερβία το 2010. Η Ευρώπη έλαβε 11.500 αιτήσεις ασύλου από ασυνόδευτα παιδιά (δηλαδή το 74% των αιτήσεων) και 5.400 αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες. Η Σερβία έχει έναν από τους μεγαλύτερους εκτοπισμένους πληθυσμούς στην Ευρώπη, με πάνω από 228.000 εκτοπισμένους εσωτερικά αλλά και 73.600 πρόσφυγες (Lichter, Parisi & Ambinakudige, 2020).

Μεγάλος αριθμός εκτοπισμένων εσωτερικά στην Ευρώπη, έχει σημειωθεί τα τελευταία χρόνια μαζί με περισσότερους από 600.000 στα Βαλκάνια και 1,1 εκατομμυρίων στο Αζερμπαϊτζάν, στη Ρωσική Ομοσπονδία, στην Αρμενία και στη Γεωργία.

Distribution of immigrants by citizenship, 2020

(% of all immigrants)

(*) Estimate.

(*) Provisional.

(*) Break in series.

Source: Eurostat (online data code: migr_imm2ctz)

eurostat

Εικόνα 4 - Διαμοιρασμός μεταναστών στην ΕΕ (Πηγή: Eurostat)

Η μετανάστευση στην Ευρώπη αυξήθηκε από την δεκαετία του 1980 και έπειτα και αυτό οφείλεται στο ότι οι άνθρωποι από τις αναπτυσσόμενες χώρες θέλησαν σε μεγάλο βαθμό να ξεφύγουν από συνθήκες πολέμου καταπίεσης φυσικών καταστροφών και εξαντλητικής φτώχειας. κάποιες από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν μια τεράστια αύξηση της μετανάστευσης μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο μέχρι περίπου το 1970. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες σήμερα έχουν πολύ μεγάλο πληθυσμό μεταναστών οι περισσότεροι από αυτούς δεν προέρχονται από ευρωπαϊκές χώρες. οι μετανάστες οι οποίοι εισέρχονται στις χώρες χωρίζονται είτε στους αλλοδαπούς εργάτες νόμιμοι ή και παράνομοι είτε στους πρόσφυγες. Μέσα από στατιστικά στοιχεία έχουμε συμπεράνει ότι το 2010 47,3 εκατομμύρια άνθρωποι ζούσαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι οποίοι δεν γεννήθηκαν στη χώρα τους. Το μεγάλο ποσοστό αυτό αντιστοιχεί στο 9,4 περίπου τοις 100 του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τα 47,3 εκατομμύρια ανθρώπους σχεδόν τα 32 εκατομμύρια έχουν γεννηθεί εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώ τα 16 εκατομμύρια γεννήθηκαν σε άλλο κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων που γεννήθηκαν εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν στη Γερμανία (6,4 εκατομμύρια),

στη Γαλλία (5 εκατομμύρια), στο Ηνωμένο Βασίλειο (4,7 εκατομμύρια), στην Ισπανία (4 εκατομμύρια), στην Ιταλία (3 εκατομμύρια) και στις Κάτω Χώρες (1,4 εκατομμύρια).

Οι μετανάστες που βρίσκονται σε όλη την επικράτεια της Ευρώπης αντιμετωπίζουν ένα υψηλό ποσοστό κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ενώ περίπου 20 εκατομμύρια μεταναστών από τρίτες χώρες με νόμιμη ή ακόμα και παράνομη παραμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζουν συνθήκες φτώχειας αλλά και αποκλεισμού από την εργασία, την υγεία, την στέγη και την εκπαίδευση. Όσοι δεν έχουν άδεια για να παραμείνουν στις χώρες βιώνουν μια κατάσταση η οποία συνεχώς εντείνεται. Η εντατικοποίηση των συνοριακών ελέγχων από τις τρίτες χώρες έχει ως αποτέλεσμα πολλοί πρόσφυγες να στερούνται μιας επαρκούς προστασίας και κυρίως στερούνται τη διασφάλιση των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Μετανάστευση στην Ελλάδα

Τα μεταναστευτικά ρεύματα των τελευταίων ετών προς την Ελλάδα σε αντίθεση με αυτά των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών χαρακτηρίζονται από την διεύρυνση του φαινομένου της οικογενειακής συνένωσης, νόμιμους και παράνομους μετανάστες και από τον σημαντικό αριθμό προσφυγών που ζητούν πολιτικό άσυλο. Η σταδιακή μετατροπή όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε χώρες υποδοχής μεταναστών καθιστά την μεταναστευτική εισροή ως ένα κοινό χαρακτηριστικό που έχουν όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με την αναγκαιότητα να χαραχτεί μια νέα ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική. Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα τις επόμενες δεκαετίες θα αποτελέσει έναν βασικό παράγοντα για τις δημογραφικές εξελίξεις αφού θα είναι ο παράγοντας ο οποίος θα βοηθήσει να αποφευχθεί η μείωση του συνολικού πληθυσμού.

Τα μεταναστευτικά ρεύματα αυτά που έλαβαν χώρα την Ελλάδα προκάλεσαν πολλές αλλαγές που έλαβαν χώρα τον εικοστό αιώνα οι οποίες ήταν σημαντικές. Αρχικά η παραγωγή και τα εισοδήματα κατάφεραν και αυξήθηκαν σε τόσο μεγάλο βαθμό που κατάφεραν να καταστήσουν την Ελλάδα του 2000 να είναι το μέλος της ευρωζώνης. Επιπλέον από άλλαξε σε τεράστιο βαθμό η διάρθρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων ώστε η πρωτογενής παραγωγή να είναι μικρότεροι από τους παραγωγικούς τομείς ενώ τα καταναλωτικά πρότυπα ακολούθησαν τις τάσεις του διεθνούς κόσμου σε τόσο μεγάλο βαθμό που το κάθε νοικοκυριό της ελληνικής οικονομίας να απολαμβάνει επίπεδο κατανάλωσης που πλέον δεν διέφερε τόσο από αυτά των ανεπτυγμένων χωρών. σημαντικό επίσης στοιχείο των αλλαγών που επήλθαν στην ελληνική οικονομία από την εισροή των μεταναστευτικών ρευμάτων ήταν οι πληθυσμιακές μεταβολές που επηρέασαν πολύπλευρα την ελληνική οικονομία και την κοινωνία.

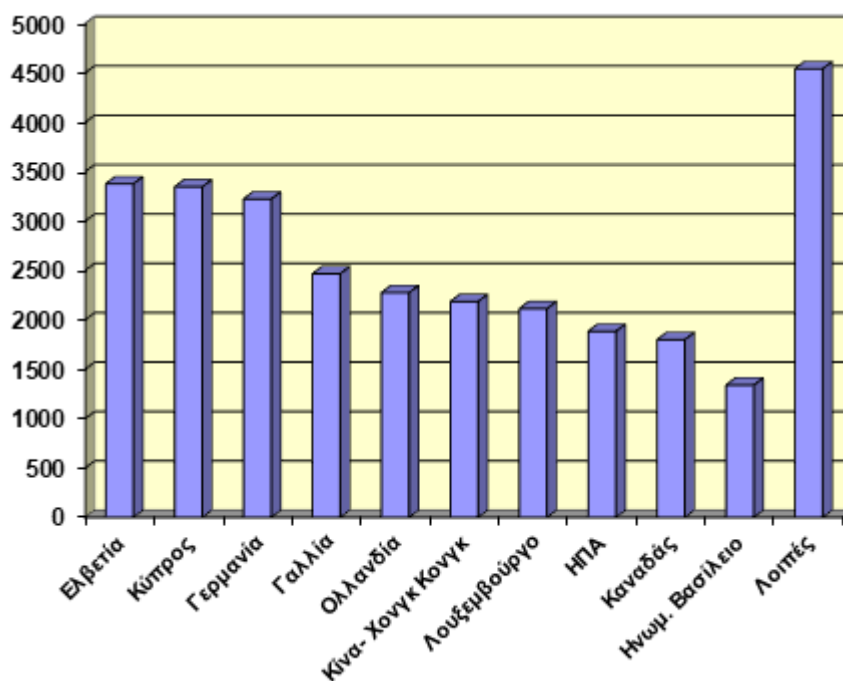
Κατά την περίοδο 2000 έως 2010 η Ελλάδα έγινε ένας ισχυρός πόλος έλξης χιλιάδων μεταναστών αφού το 2010 από έρευνες εκτιμήθηκε ότι στην Ελλάδα εισήλθαν περίπου 128.000 μετανάστες. Η μαζική εισροή και συσσώρευση τόσο μεγάλου πλήθους μεταναστών δημιούργησε ένα μείζον πολιτικό ζήτημα στην Ελλάδα. Το φαινόμενο της

μετανάστευσης οδήγησε την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση στο να θεσπίσουν νόμους σχετικά με αυτό. Λόγω της γεωγραφικής θέσης της χώρας αλλά και του μεγάλου αριθμού μικρομεσαίων επιχειρήσεων εκτιμάται πως ευνόησαν και ενθάρρυναν την είσοδο μεταναστών. Αργότερα μέσα στο 2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε από το κοινοτικό ταμείο για την Ελλάδα το ποσό των 323 εκατομμυρίων ευρώ για να αντιμετωπίσει τα ρεύματα των μεταναστών, Ενώ παράλληλα η επιτροπή προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο κατά της Ελλάδας για παραβίαση της κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με το σύστημα του ασύλου.

Στον οικονομικό τομέα η Ελλάδα του εικοστού πρώτου αιώνα είναι ενταγμένη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στη ζώνη του ευρώ και σύμφωνα με τις στατιστικές του ΟΟΣΑ Συγκαταλέγεται ανάμεσα στις 30 πιο πλούσιες χώρες του πλανήτη με αντίστοιχες επιδόσεις στο δείκτη ποιότητας ζωής του ΟΗΕ. αυτό μπορεί να οφείλεται και στο πολιτικό επίπεδο που βιώνει καθώς μετά τη μεταπολίτευση είναι το πιο σταθερό δημοκρατικό πολίτευμα στα 180 χρόνια του ανεξάρτητου βίου της, Αφήνοντας πίσω εμφύλιες συρράξεις, αυταρχικά καθεστώτα και πολιτική αστάθεια. Σχετικά με το κοινωνικό επίπεδο μετά την εξωτερική μετανάστευση που ακολούθησε στα μέσα του 1950 έως 1980 Και την μαζική εσωτερική μετανάστευση στα αστικά της κέντρα αλλά και την εντάξει κοινωνικών στρωμάτων που βρίσκονταν στο περιθώριο λόγω μετεμφυλιακού κράτους η μετανάστευση δημιούργησε στην Ελλάδα μια νέα κοινωνική πραγματικότητα. τα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα προς την Ελλάδα ήταν πάντοτε ανοιχτά με άλλοτε μικρή και άλλοτε μεγάλη ένταση ανάλογα με την οικονομική και πολιτική συγκυρία του κράτους. Οι άνθρωποι μετανάστευαν γιατί πάντοτε αναζητούσαν το καλύτερο είτε σε άποψη τύχης, είτε σε ευκαιρίες για ευημερία ακόμα εκπαίδευση και ελευθερία και ήταν διατεθειμένοι να υποστούν θυσίες, στερήσεις, αντιξοότητες και να αλλάξουν τόπους για να μπορέσουν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τις δικές τους και της οικογένειάς τους και να ζήσουν μια καλύτερη ζωή. Όμως υπάρχουν κάποια στερεότυπα που αναπαράγονται συνεχώς στο πέρασμα του χρόνου και αντιμετωπίζουν το μεταναστευτικό φαινόμενο με φόβο και άμυνα.

Λανθασμένα αναπαράγονται αυτά τα στερεότυπα καθώς η μετανάστευση δεν οφείλεται πάντα σε παράγοντες φτώχειας και οικονομικής στασιμότητας αλλά και λόγω αλλαγής και εξέλιξης. Επιπλέον δεν είναι παρείσακτοι, ούτε απρόσκλητοι, αλλά πάνε εκεί όπου υπάρχει πραγματική ζήτηση υπηρεσιών, και κατά κανόνα συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας χώρας. Συνεπώς «δεν μας παίρνουν τις δουλειές», αλλά καλύπτουν πληθώρα εργατικών θέσεων που δεν μπορούσαν να βρουν εργατικά χέρια γηγενών ενώ καταφέρνουν να δώσουν ξανά ζωή σε δημογραφικά γερασμένες περιοχές και κοινωνίες. Ειδικά για την Ελλάδα οι μετανάστες αύξησαν τις θέσεις εργασίας κατά 20% και συνέβαλλαν σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,5% ετησίως, ενώ συγκράτησαν τον πληθωρισμό σε χαμηλά επίπεδα , κάλυψαν με προθυμία ελλείψεις σε ειδικότητες, αναζωογόνησαν καλλιέργειες παρατημένες , ανέλαβαν οικιακές φροντίδες δίνοντας την δυνατότητα σε πολλές γυναίκες να εργάζονται, και εισέφεραν σημαντικά στα ασφαλιστικά ταμεία μέσω της φορολόγησής τους. Οι μετανάστες δεν μεταναστεύουν για μόνιμη εγκατάσταση, αλλά πρωτίστως σκοπεύουν να παλιννοστήσουν, ασχέτως αν θα καθίστανται καινούριοι να το κάνουν καθώς η επιστροφή στην πατρίδα, μετά από πολλά χρόνια, καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη. Η Ευρώπη, κατά το 2006 είχε, αντίθετα, τα λιγότερα ποσοστά μεταναστών(μεταξύ 12% και 15%) από τις άλλες περιοχές του πλανήτη, ενώ κατοικούν σε αυτή περίπου 15.000.000 μετανάστες, δηλαδή μόνο το 3,5% του πληθυσμού. Συνεπώς η μετανάστευση είναι ένα καθολικό και διαχρονικό φαινόμενο.

Καθαρές εισροές ΑΞΕ ανά χώρα προέλευσης κεφαλαίων κατά την περίοδο 2011-2021 (σε εκατομμύρια ευρώ)

Εικόνα 5 <https://www.enterprisegreece.gov.gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis>

Η επενδυτική δραστηριότητα στην Ελλάδα προέρχεται από εταιρείες σημαντικών αγορών όπως της Ελβετίας της Κύπρου και της Γερμανίας για το χρονικό διάστημα 2011-2021.

5. ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΙΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Η μετανάστευση, το εμπόριο και οι επενδύσεις αποτελούν βασικούς οικονομικούς παράγοντες στις εγχώριες και διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Ενώ είναι στενά συνυφασμένοι και μελετώνται στα οικονομικά, έχουν αντιμετωπιστεί και μεμονωμένα στο δίκαιο και τη χάραξη πολιτικής. Αυτό ισχύει σίγουρα για τη μετανάστευση. Αντιμετωπίζεται κατά τρόπο αποσυνδεδεμένο από άλλους τομείς του διεθνούς δικαίου. Επιπλέον, η εργασιακή μετανάστευση, εκτός από το δίκαιο των προσφύγων, ήταν κυρίως προνόμιο του εσωτερικού δικαίου και των κεντρικών κυβερνήσεων που προσπαθούσαν να διατηρήσουν τον έλεγχο της μετανάστευσης.

Το τελευταίο διάστημα υπάρχουν κάποιες ενδείξεις σταδιακής προσέγγισης. Αρχικά, η μετανάστευση εργασίας που αντιμετωπίζεται στις διμερείς σχέσεις ενσωματώνεται ολοένα και περισσότερο στις εμπορικές συμφωνίες που αφορούν επίσης το επενδυτικό δίκαιο και έπειτα το Παγκόσμιο Σύμφωνο για την Ασφαλή, Ομαλή και Τακτική

Μετανάστευση - που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 19 Δεκεμβρίου 2018 -συνεπάγεται μια σειρά από οριακές συνδέσεις με το εμπόριο και τις επενδύσεις που υποδηλώνουν την ανάγκη να εξεταστεί πιο προσεκτικά το τρίγωνο μετανάστευσης, επενδύσεων και εμπορίου (Alesina & Tabellini, 2022).

Η μετανάστευση δεν μπορεί και δεν πρέπει πλέον να θεωρείται αποκλειστικό και μονομερές προνόμιο των εθνικών κυβερνήσεων. Λόγω του αντίκτυπου που έχει, πρέπει να αποτελεί μέρος της διεθνούς συνεργασίας και συνεννόησης, με το διεθνές δίκαιο να διαδραματίζει τον πιο ισχυρό ρόλο στη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις διεθνείς δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί. Η κοινή μέριμνα της ανθρωπότητας προσφέρει επίσης την ομπρέλα για τη δημιουργία στενότερων δεσμών με τους επενδυτικούς και εμπορικούς κανόνες και τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν αλλά και θα έπρεπε να διαμορφωθούν για την υποστήριξη της αντιμετώπισης των προκλήσεων της ανθρώπινης μετανάστευσης σε περιόδους που θα ήταν αναγκαίο να αντιμετωπιστούν οι εισοδηματικές ανισότητες και στην εποχή της κλιματικής αλλαγής (Alesina & Tabellini, 2022).

Αναλυτικά , η διεθνής μετανάστευση έχει αυξηθεί κατακόρυφα τις τελευταίες δεκαετίες, από 173 εκατομμύρια μετανάστες το 2000 σε 258 εκατομμύρια το 2017, ποσοστό που αντιπροσωπεύει περίπου το 3,4% του παγκόσμιου πληθυσμού (Ηνωμένα Έθνη, [2017](#)). Κατά συνέπεια, το κόστος και οι προκλήσεις της μετανάστευσης και της ένταξης των μεταναστών έγιναν επαναλαμβανόμενο θέμα για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε όλο τον κόσμο.

Οι διεθνείς στρατηγικές εκτιμήσεις που λαμβάνονται οδηγούν σε ισχυρότερες δεσμεύσεις πόρων στις χώρες καταγωγής των μεταναστών. Αυτό προκύπτει εν μέρει, από ένα πλεονέκτημα γνώσης που δημιουργούν οι μετανάστες για τις επιχειρήσεις στις χώρες που τους δέχονται. Επεξηγώντας μια εταιρεία που βρίσκεται εκεί όπου αποφασίζουν να μετακινηθούν οι μετανάστες μπορεί να χρησιμοποιήσει προς όφελος της τις γνώσεις των μεταναστών για να μειώσει τα εμπόδια γνώσης στις αγορές από τις οποίες προέρχονται οι μετανάστες. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί στην μείωση της αβεβαιότητας μιας επιχείρησης που σχετίζεται με τις χώρες καταγωγής των μεταναστών, με αποτέλεσμα οι χώρες αυτές να είναι πιο ελκυστικές για μια εταιρεία που αναζητά ξένες δραστηριότητες, δηλαδή να επενδύσει με μορφή άμεσων ξένων επενδύσεων.

Τα στοιχεία που έχουμε μέχρι σήμερα οδηγούν σε μεγάλο βαθμό ότι αυτό το πλεονέκτημα γνώσης είναι ως κυρίως συνέπεια των επιπτώσεων σε επίπεδο χωρών καταγωγής και υποδοχής. Κατά συνέπεια, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές άγνωστες πτυχές και δεν είναι σαφές πώς οι γνώσεις των μεταναστών μπορούν να δημιουργήσουν ένα πλεονέκτημα γνώσης που ωφελεί τις αποφάσεις μιας επιχείρησης σχετικά με τη δέσμευση πόρων. Οι προοπτικές που βασίζονται στη γνώση, ωστόσο, υπογραμμίζουν ότι, για να δημιουργηθεί αξία σε επίπεδο επιχείρησης, η γνώση πρέπει να είναι σχετική και η επιχείρηση πρέπει να μπορεί να την απορροφήσει.

Η μετανάστευση σε επίπεδο χώρας δημιουργεί δεξαμενές γνώσης που περιέχουν πληροφορίες σχετικά με μια συγκεκριμένη χώρα (χώρα καταγωγής μεταναστών) σε άλλη χώρα (χώρα υποδοχής μεταναστών). Μια επιχείρηση μπορεί να επωφεληθεί από αυτή τη δεξαμενή γνώσεων όταν διεθνοποιείται από τη χώρα καταγωγής της (χώρα υποδοχής μεταναστών) σε μια άλλη χώρα (χώρα καταγωγής μεταναστών), μέσω της

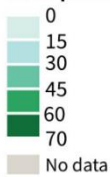
διάχυσης της γνώσης των μεταναστών που προκύπτει από την συνεχή και ομαλή αλληλεπίδρασή τους με τον τοπικό πληθυσμό (Gould, [1994](#)). Παρόλα αυτά, υποστηρίζεται ότι η αστάθεια της πολιτικής στις χώρες καταγωγής των μεταναστών και το υψηλό αντιμεταναστευτικό αίσθημα των γηγενών στην περιοχή στην οποία μετακινούνται οι μετανάστες είναι παράγοντες οι επηρεάζουν αρνητικά τα οφέλη γνώσης που μπορεί να αποκομίσει μια επιχείρηση από τη μετανάστευση. Η γνώση που εισάγουν οι μετανάστες από τις χώρες καταγωγής τους γίνεται ολοένα και λιγότερο πολύτιμη εάν αλλάξουν οι συνθήκες στις χώρες καταγωγής τους και είναι πιο δύσκολο να απορροφήσει από τη βάση γνώσεων μιας επιχείρησης εάν το αντιμεταναστευτικό συναίσθημα καθιστά την αλληλεπίδραση με τους μετανάστες πιο δύσκολη. Κατά συνέπεια, μια επιχείρηση θα αποκομίσει μειωμένα οφέλη από τη μετανάστευση και οι συναλλαγές της με τις χώρες καταγωγής των μεταναστών δεν θα αξιοποιηθούν πλήρως στο μέγιστο δυνατό τις δυνατότητές τους.

Δεδομένου το ότι η κοινωνική σημασία της μετανάστευσης είναι ολοένα και αυξανόμενη καθώς και της οικονομικής σημασίας των ξένων επενδύσεων και του εμπορίου για τις οικονομίες και τις επιχειρήσεις, γίνονται συνεχώς εμπειρικές έρευνες που προσπαθούν να αναλύσουν τη σχέση μεταξύ της μετανάστευσης και των δραστηριοτήτων διεθνοποίησης των επιχειρήσεων στη χώρα προέλευσης των μεταναστών. Πολλές μελέτες σε επίπεδο χώρας διαπιστώνουν θετική σχέση μεταξύ μετανάστευσης και εξερχόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ), καθώς και αυξημένες εμπορικές δραστηριότητες μεταξύ των χωρών καταγωγής και υποδοχής των μεταναστών (Gould, [1994](#) Head & Ries, [1998](#)) ως συνέπεια της μετανάστευσης. Σε επίπεδο επιχείρησης, η διεθνής η ιστορία δείχνει μια θετική σχέση μεταξύ της μετανάστευσης και της επιλογής τοποθεσίας ΑΞΕ. Υπάρχει μια θεωρητική σύνδεση μεταξύ της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο εξωτερικό και της διεθνούς μετανάστευσης. Αναλυτικά, η μετανάστευση οδηγεί στη μεταφορά γνώσεων από τις χώρες καταγωγής των μεταναστών στις νέες χώρες διαμονής τους. Η γνώση πάνω στις συνθήκες που επικρατούν στις χώρες στόχους αποτελεί βασική μεταβλητή στις διεθνείς επενδυτικές αποφάσεις. Η σταθερή διεθνοποίηση χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό αβεβαιότητας σχετικά με την ξένη τοποθεσία, η οποία μπορεί ενδεχομένως να προκύψει από περιορισμένη γνώση σχετικά με ορισμένες μεταβλητές. Για παράδειγμα η έλλειψη γνώσεων σχετικά με το κοινωνικό, πολιτιστικό ή πολιτικό περιβάλλον οδηγεί σε μεγάλη αβεβαιότητα για τις ξένες εταιρείες σχετικά με τη χώρα υποδοχής σε σύγκριση με τις τοπικές εταιρείες όμως μέσω της συσσώρευσης γνώσεων σχετικά με τη χώρα υποδοχής, αυτή η αβεβαιότητα μπορεί να μειωθεί, γεγονός που οδηγεί σε υψηλότερες δεσμεύσεις προς την αντίστοιχη χώρα υποδοχής (Hernandez, [2014](#)). Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ μεταναστών και γηγενών στη χώρα διαμονής των μεταναστών οδηγούν σε ροές γνώσης μεταξύ διαφορετικών παραγόντων της αγοράς, συμβάλλοντας στη μεταφορά γνώσεων που υπερβαίνουν την απασχόληση μεταναστών. Ως εκ τούτου, οι μετανάστες μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη μιας περιφερειακής δεξαμενής γνώσεων, η οποία μπορεί να αποτελέσει μια τεράστια πηγή διάδοσης γνώσεων στις επιχειρήσεις (Gould, 1994). Ο παράγοντας της γνώσης των μεταναστών, που ονομάζεται επίσης «φαινόμενο πληροφοριών μεταναστών», μπορεί να παρέχει στις επιχειρήσεις γνώση της χώρας υποδοχής που είναι πολύτιμη, σπάνια, μοναδική και δύσκολο να μιμηθεί (Chung, 2012).

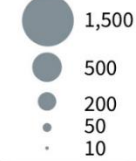
Demands for asylum in Europe

Final decisions on acceptance of asylum applications made by citizens outside the EU, in 2019

% of positive responses

Demands per 100,000 inhabitants

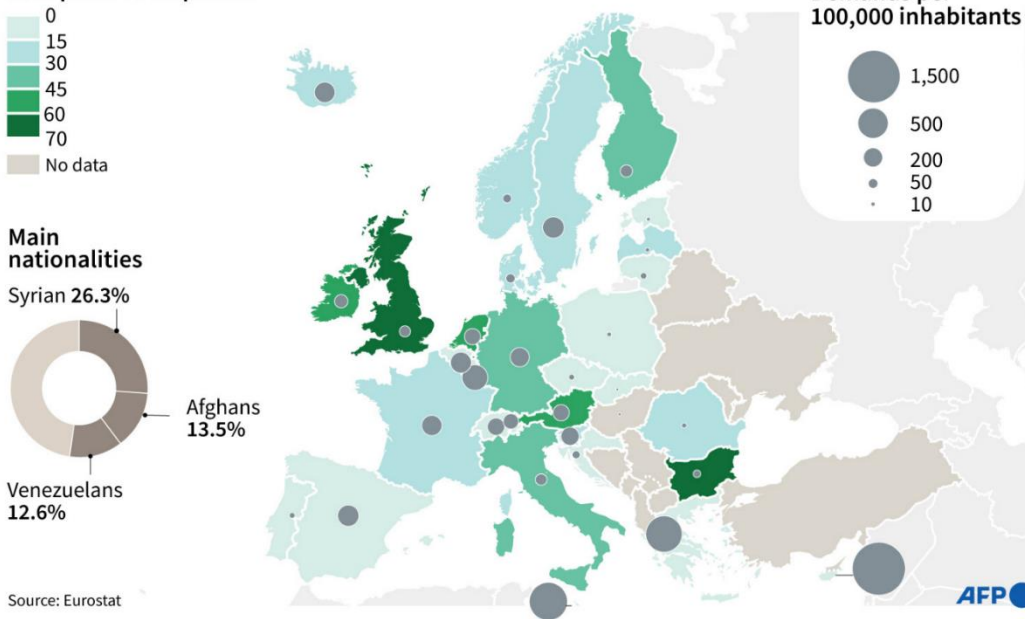

Main nationalities

Syrian 26.3%

Afghans 13.5%

Venezuelans 12.6%

Εικόνα 6 - Ασυλο στην ΕΕ³

Οι γνώσεις που προσφέρονται από τους μετανάστες μπορούν να αναπτυχθούν μέσα από προσωπικές εμπειρίες στην πατρίδα τους πριν από τη μετανάστευση και μετά τη μετανάστευση λόγω καθιερωμένων και συνεχιζόμενων σχέσεων με την πατρίδα τους. Το πρώτο αναφέρεται στην άμεση εμπειρία που αποκτούν οι μετανάστες δουλεύοντας, ζώντας και σπουδάζοντας στη χώρα καταγωγής τους ενώ το τελευταίο αναφέρεται σε δίκτυα και επαφές των μεταναστών στο εξωτερικό, όπου από εκεί μπορούν να συλλέξουν νέες σχετικές γνώσεις και τεχνολογικές γνώσεις μέσω ενεργών πολιτικών, επιχειρηματικών ή κοινωνικών δικτύων στη χώρα καταγωγής τους (Janovcik et al., [2011](#)). Επιπλέον, η πρόσβαση στα κοινωνικά δίκτυα υπερβαίνει την απλή εισροή γνώσης αφού αυτά τα δίκτυα οδηγούν επίσης την επαλήθευση των πληροφοριών σχετικά με τη χώρα-στόχο μιας επιχείρησης και παρέχουν, μέσω συνεχούς επαφής και ανταλλαγής, το θεμέλιο για ενημερωμένες γνώσεις αγοράς και ενισχυμένες αποφάσεις για ΑΞΕ. (Zhao & Hsu, [2007](#)).

Ως αποτέλεσμα τόσο των γνώσεων που κατέχουν από τη ζωή τους σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον όσο και της ικανότητάς τους να αποκτούν αποτελεσματικά νέες γνώσεις σχετικά με αυτό το περιβάλλον από μακριά, οι μετανάστες έχουν θετική επίδραση στην υπέρβαση των φραγμών γνώσης μεταξύ των χωρών καταγωγής και υποδοχής τους (Hernandez, [2014](#), Kugler & Rapoport, [2007](#)), αρκεί οι επιχειρήσεις να μπορούν στο μέγιστο βαθμό να απορροφήσουν τις γνώσεις τους. Οι μετανάστες έχουν την ικανότητα να αναπτύξουν μια ολοκληρωμένη κατανόηση της γλώσσας, των οικονομικών, πολιτιστικών, πολιτικών συστημάτων και των επιχειρηματικών πρακτικών των χωρών καταγωγής τους. Το «φαινόμενο της πληροφορίας» μπορεί να οδηγήσει σε επιτάχυνση της διαδικασίας μάθησης μιας επιχείρησης σχετικά με μια ξένη χώρα υποδοχής και να μειώσει την αντιληπτή νοητή απόσταση από τη χώρα υποδοχής της εταιρείας (Zhao

³ <https://ednh.news/europe-still-mired-in-division-after-migrant-crisis/>

&Hsu, 2007). Οι γνώσεις των μεταναστών σχετικά με τους κανονισμούς, τη γλώσσα, το πολιτισμό, τα έθιμα ή τις ανάγκες και τις ευκαιρίες της αγοράς μειώνει τις διαφορές γνώσης για μια επιχείρηση που βρίσκεται στη χώρα υποδοχής και σκέφτεται να επενδύσει στις χώρες καταγωγής των μεταναστών. Η εξοικείωση των επιχειρήσεων με τις αγορές στην χώρα υποδοχής βελτιώνεται λόγω της γνώσης της αγοράς σε πρώτο βαθμό από τους μετανάστες και των κοινωνικών δεσμών με τις αντίστοιχες χώρες καταγωγής τους (Chung & Enderwick, 2001). Οι επιχειρήσεις μπορούν επομένως να επωφεληθούν στο μέγιστο από τη γνώση ότι οι μετανάστες προσφέρουν και συμμετέχουν σε άφθονη παροχή πληροφοριών για να ενισχύσουν τις στρατηγικές διεθνοποίησης των επιχειρήσεων τους, ειδικά στη χώρα καταγωγής των μεταναστών. Η γνώση που αποκτά μια επιχείρηση για μια χώρα υποδοχής αποτελεί βασικό πόρο εάν η επιχείρηση επιδιώκει να αναλάβει δεσμεύσεις έναντι της χώρας αυτής καθώς η γνώση μπορεί να αποτελέσει πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για διεθνώς δραστήριες επιχειρήσεις και τις επενδύσεις τους. Η γνώση που προσφέρουν οι μετανάστες στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις μπορεί να μεταφερθεί με δύο διαφορετικούς τρόπους, ο ένας είναι άμεσα μέσω της απασχόλησης τους από την ίδια την επιχείρηση ή έμμεσα μέσω των κοινωνικών δικτύων των μεταναστών.

Αρχικά, οι επιχειρήσεις μπορούν να επωφεληθούν άμεσα από τις γνώσεις των μεταναστών αφού οι ίδιοι μπορούν να είναι ιδιοκτήτες της επιχείρησης, να αποτελούν μέρος της ανώτερης διοικητικής ομάδας ή να απασχολούνται με άλλο τρόπο στην εταιρεία. Τότε ο μετανάστης μπορεί είτε να εφαρμόσει άμεσα τις γνώσεις του είτε να μεταφέρει τις γνώσεις του σε έναν συνάδελφο που είναι υπεύθυνος για τις διεθνείς δραστηριότητες της εταιρείας και να προωθήσει τις ΑΞΕ. Και στις δύο περιπτώσεις, η επιχείρηση μπορεί να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις του μετανάστη και μπορεί να επωφεληθεί από αυτές. Επιπλέον, οι μετανάστες μπορούν επίσης να συμβάλουν έμμεσα στη γνώση μιας επιχείρησης καθώς έχουν την δυνατότητα να συνεισφέρουν γνώσεις σχετικά με τις χώρες καταγωγής τους σε μια τοπική δεξαμενή γνώσεων και οι επιχειρήσεις μπορούν να λάβουν διάχυση γνώσεων από αυτές τις δεξαμενές γνώσης. Η βάση για αυτές τις μεταφορές γνώσης είναι ότι οι άνθρωποι που μεταναστεύουν από τη μία χώρα στην άλλη θα δημιουργήσουν σχέσεις με άτομα της τοπικής κοινότητας στη νέα τους χώρα και πατρίδα (Oettl & Agrawal, 2008). Τέτοιες σχέσεις μπορούν να δημιουργηθούν στην καθημερινή ζωή μέσω φιλίας και κοινωνικοποίησης μέσω εργασίας μεταξύ μεταναστών και μη μεταναστών. Με άλλα λόγια, τα άτομα που εργάζονται για τη μητρική εταιρεία μπορούν να έχουν γνώση των χωρών καταγωγής των μεταναστών λόγω των σχέσεών τους με μετανάστες εκτός της επιχείρησης. Οι γνώσεις σχετικά με τη χώρα καταγωγής των μεταναστών μπορούν επίσης να ληφθούν από άλλα άτομα που γνωρίζει κάποιος που βρίσκεται σε στενή επαφή μαζί τους. Οι γνώσεις σχετικά με τη χώρα καταγωγής ενός μετανάστη μπορούν επομένως να διαδοθούν σε πολλούς ανθρώπους στη γύρω περιοχή του μετανάστη. Ως εκ τούτου, θεωρούμε ότι ο μετανάστης όχι μόνο από την άποψη του ανθρώπινου κεφαλαίου (κάποιος άνθρωπος που εργάζεται σε μια εταιρεία και εφαρμόζει τις δεξιότητες και τις γνώσεις του) αλλά και από κοινωνική άποψη ως κάποιος πολίτης που αλληλοεπιδρά με την τοπική κοινότητα συνεισφέρει στην δημιουργία ευνοϊκών προδιαγραφών και στις δυο χώρες (καταγωγής και μετακίνησης) για την αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων. Αυτό συμβαίνει γιατί οι επιχειρήσεις μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις που αποκτούν από τους μετανάστες είτε για να ελέγξουν καλύτερα τις δραστηριότητές τους στο εξωτερικό αφού δύναται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να εντοπίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τις πηγές κινδύνου και να αναπτύξουν στρατηγικές μετριασμού (Johanson & Vahlne, 1977). Ως εκ τούτου, η μετανάστευση μπορεί να μειώσει την αβεβαιότητα και να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να ξεπεράσουν

τα εμπόδια γνώσης μεταξύ των χωρών καταγωγής τους και των (δυνητικών) χωρών υποδοχής, γεγονός που αποτελεί πλεονέκτημα έναντι των εναλλακτικών επενδυτικών τοποθεσιών (Hernandez, 2014). Επιπλέον αφού οι επιχειρήσεις έχουν πρόσβαση σε περισσότερες γνώσεις σχετικά με μια χώρα-στόχο και συνεπώς σε μειωμένο βαθμό αβεβαιότητας, το κόστος συλλογής και ερμηνείας πληροφοριών μειώνεται για τις επιχειρήσεις που ενδεχομένως θέλουν να δραστηριοποιηθούν στη χώρα καταγωγής των μεταναστών του γεγονός που οδηγεί σε χαμηλότερο κόστος. Αυτό δίνει κίνητρα στις επιχειρήσεις να επενδύσουν αλλά ακόμα και να αυξήσουν τις ήδη υπάρχουσες επενδύσεις τους.

Συνεπώς καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι δραστηριότητες των επιχειρήσεων στο εξωτερικό στις χώρες όπου κατάγονται οι μετανάστες γίνονται πιο αποτελεσματικές και οι μητρικές επιχειρήσεις δεσμεύουν περισσότερους πόρους.

Σε κάθε χώρα όπως είναι λογικό η γήρανση του πληθυσμού προκαλεί αρνητικές οικονομικές επιπτώσεις σε κάθε χώρα αφού ως αποτέλεσμα προκύπτει η μείωση των εγχώριων αποταμιεύσεων, η συρρίκνωση του εργατικού δυναμικού το οποίο είναι καταρτισμένο και επέρχεται η δυσκολία της ολοένα και αυξανόμενης συντήρησης του πληθυσμού μέσω συντάξεων. Κυβερνητική λύση για αυτά τα προβλήματα προβλέπεται μέσω πολιτικών προώθησης των άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) και της νόμιμης μετανάστευσης. Μέσα από εμπειρικές μελέτες έχουν παρατηρηθεί ότι η σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ των δυο αυτών παραγόντων είναι θετική και ότι η μετανάστευση οδηγεί εμπειρικά σε αύξηση των εξωτερικών αλλά και εσωτερικών άμεσων ξένων επενδύσεων. Πάρα το γεγονός ότι μια ξένη επιχείρηση θα αντιμετωπίσει πληθώρα προκλήσεων από άτυπα επιχειρηματικά εμπόδια, τα δίκτυα των μεταναστών είναι εκείνα τα οποία θα μπορέσουν να συμβάλλουν ενεργά στην υπέρβαση αυτών των εμποδίων και να ενισχύσουν τις επιχειρηματικές ευκαιρίες μέσω των ΑΞΕ. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι τα δίκτυα αυτά μειώνουν το κόστος συναλλαγών αφού παρέχουν πολλαπλές πληροφορίες για την τοπική αγορά όπως για παράδειγμα οι προτιμήσεις των καταναλωτών και επιχειρηματικές πρακτικές για τους νόμους και τους κανονισμούς αναπτύσσοντας τελικά ένα κλίμα εμπιστοσύνης.

Οι μεταναστεύσεις που λαμβάνουν χώρα τις τελευταίες δεκαετίες έχουν διαμορφώσει έναν κόσμο όλο και πιο εθνοτικά και κοινωνικά συνδεδεμένο με αποτέλεσμα οι οικονομικές συνέπειες αυτών των μεταναστεύσεων να βρίσκονται στο επίκεντρο έντονων πολιτικών συζητήσεων σχετικά με τη μεταναστευτική πολιτική, ωστόσο η κατανόησή μας για τις οικονομικές επιπτώσεις των μεταναστεύσεων παραμένει ελλιπής. Οι κυβερνήσεις γνωρίζουν ότι πολιτικές μετανάστευσης θα οδηγήσουν στην προσέλκυση και τη διατήρηση άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) και θα προωθήσουν μεταφορές τεχνολογίας και τεχνογνωσίας μέσω των ΑΞΕ .

Η αξιολόγηση του αιτιώδους αντίκτυπου των μεταναστεύσεων στις ΑΞΕ είναι δύσκολη καθώς είναι πολλοί οι μη παρατηρούμενοι παράγοντες μπορεί να επηρεάσουν ταυτόχρονα τις μεταναστεύσεις και τις ΑΞΕ, δημιουργώντας μια ψευδή συσχέτιση μεταξύ τους.

Μέσα από την ιστορία όμως έχουμε παρατηρήσει ότι οι ΑΞΕ ακολουθούν τις πορείες των μεταναστών όσο και τις διαφορές στην παραγωγικότητα, τους φορολογικούς συντελεστές, την εκπαίδευση και άλλους συμβατικούς καθοριστικούς παράγοντες της οικονομικής ανταγωνιστικότητας. Η θεωρία προτείνει τρεις πιθανούς μηχανισμούς που θα μπορούσαν να οδηγήσουν αυτές τις αιτιώδεις επιπτώσεις της καταγωγής στις ΑΞΕ. Η παρουσία ατόμων με δεδομένη ξένη καταγωγή μπορεί να δημιουργήσει συγκριτικό πλεονέκτημα για τις τοπικές επιχειρήσεις αφού διευκολύνει τη ροή των πληροφοριών.

Επιπλέον με την εισροή μεταναστών στην χώρα δημιουργείται μια διαθεσιμότητα περισσότερων εργαζομένων με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να επενδύουν έχοντας στην κατοχή τους περισσότερο εργατικό δυναμικό αφού έτσι μπορούν να επεκτείνουν την παραγωγική τους ικανότητα και χτίσουν περισσότερες εγκαταστάσεις. Η παραγωγική ικανότητα (κεφάλαιο) ανά εργαζόμενο αυξάνεται στην οικονομία της χώρας που έχουν μεταναστεύσει αυξάνεται το κεφάλαιο ανά εργαζόμενο. Ως εκ τούτου, οι μετανάστες δεν παραγκωνίζουν όπως πολλοί μπορούν να πουν τις υπάρχουσες επιχειρήσεις αλλά αντιθέτως, αυξάνουν το μέγεθος αυτών και τον αριθμό των επιχειρήσεων που παρέχουν επενδυτικές ευκαιρίες.

Είναι σημαντικό επίσης να τονίσουμε ότι οι μετανάστες μέσω των γνώσεων, και των δεξιοτήτων που έχουν αποκτήσει από την χώρα προέλευσης τους πέρα από το γεγονός ότι λαμβάνουν θέσεις εργασίας που μπορεί να μην ήθελαν οι γηγενείς λόγω κύρους να αναλάβουν όπως για παράδειγμα αγροτικές εργασίες, καταφέρνουν έτσι να τονίσουν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και σε άλλους τομείς που μπορεί να υστερούσε. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι με την εργασία που παρέχουν αποκομίζουν κάποια οφέλη χρηματικά, όπου κάποια από αυτά αποστέλλονται στην χώρα προέλευσης τους ως εμβάσματα όμως κάποια αλλά από αυτά αποταμιεύονται και κάποια επενδύονται από αυτούς στην δημιουργία μικρών αρχικά επιχειρήσεων ώστε να μπορέσουν να ζήσουν μια αξιοπρεπή ζωή και να παρέχουν μέλλον στις οικογένειες τους. Αποκτώντας το προνόμιο της δημιουργίας επιχείρησης δεν είναι λίγοι αυτοί που συνεργαζόμενοι με μετανάστες της χώρας τους που βρίσκονται σε άλλες χώρες αποφασίζουν να επενδύσουν στις αντίστοιχες χώρες. Αυτό γίνεται πιο εύκολο για αυτούς γιατί μέσω των ομοεθνών τους μαθαίνουν τους κινδύνους και τις ελλείψεις της αγοράς στόχου και με προσεκτικά μελετημένα επιχειρηματικά βήματα επενδύουν σε άλλες χώρες. Αυτό πέρα από κερδοφορία στους ίδιους προκαλεί πολλά οφέλη στην χώρα στην οποία ζουν καθώς αυξάνουν έτσι τις άμεσες ξένες επενδύσεις από την χώρα εισφέροντας επιπλέον κεφάλαιο στην χώρα. Αυτό με την σειρά του δημιουργεί αλυσιδωτές αντιδράσεις αφού εάν οι άμεσες ξένες επενδύσεις των μεταναστών σε άλλες χώρες αποβούν κερδοφόρες θα αυξήσουν τα έσοδα της επιχείρησης με αποτέλεσμα η επιχείρηση να συνεχίσει τις επενδύσεις, να αποκομίσει τεχνογνωσία που θα ρίξει στις δεξαμενές γνώσεων στις εγχώριες επιχειρήσεις και τέλος να αυξήσει θέσεις εργασίας αφού όσο πιο μεγάλη και κερδοφόρα γίνεται μια επιχείρηση τόσο περισσότερο έχει την ανάγκη απασχόλησης περισσότερου εργατικού δυναμικού. Καταλήγοντας το αντίκτυπο των εξαγωγικών άμεσων ξένων επενδύσεων σε άλλες χώρες προσελκύει επενδύσεις και στην χώρα που βρίσκεται σε πρότερο χρόνο ο μετανάστης αφού πολλές θα είναι οι επιχειρήσεις που θα θέλουν να επενδύσουν στις κερδοφόρες επιχειρήσεις των μεταναστών για να αποκομίσουν κάποια από τα οφέλη.

Είναι φανερό ότι υπάρχει συναίνεση στην εμπειρική οικονομική βιβλιογραφία που εξετάστηκε σχετικά με τη συμπληρωματική φύση της σχέσης μεταξύ ΑΞΕ και μετανάστευσης, όχι μόνο βραχυπρόθεσμα αλλά και μεσοπρόθεσμα. Αυτό υποδηλώνει την ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής οικονομικών πολιτικών που μπορούν να διευκολύνουν αυτή τη συμπληρωματικότητα των δυο αυτών οικονομικών παραγόντων και να αξιοποιήσουν επίσης στο μέγιστο τα οφέλη που απορρέουν από τις θετικές επιδράσεις των μεταναστών στα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα των χωρών. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο σημερινό κλίμα προστατευτισμού, όπου οι πολύ αυστηρές μεταναστευτικές πολιτικές με τη μορφή καταχρηστικών διαδικασιών ελέγχου και η αυξημένη ρύθμιση των φορέων μεταφοράς χρημάτων θα μπορούσαν να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στο εμπόριο και τις ΑΞΕ που επηρεάζονται από τους μετανάστες.

Ταυτόχρονα, δεδομένων των πολιτικών και πολιτιστικών ευαισθησιών που εμπλέκονται, υπάρχει εμφανής η ανάγκη για πολιτικές που μπορούν να ελαχιστοποιήσουν ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις της μετανάστευσης ή να διευκολύνουν την ενσωμάτωση των μεταναστευτικών κοινοτήτων στις χώρες υποδοχής, ώστε να καταστεί δυνατή όσο το δυνατόν γρηγορότερα η άμεση και αποτελεσματική υλοποίηση των θετικών επιδράσεων της μετανάστευσης στο εμπόριο και τις επενδύσεις που τεκμηριώνει το μεγαλύτερο μέρος της εμπειρικής οικονομικής βιβλιογραφίας. Είναι επίσης χρήσιμο να επισημανθεί ότι η θεωρητική μακροχρόνια υποκαταστασιμότητα μεταξύ εμπορίου/ΑΞΕ και μετανάστευσης παρεμποδίζεται από τις πολιτικές στις χώρες υποδοχής που γενικά προωθούν μόνο τη διασυνοριακή μετακίνηση ειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Αυτό σημαίνει ότι οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ των χωρών προέλευσης και υποδοχής για την πλήρης ανειδίκευτη ή και μερικώς εργασία εξακολουθούν να επικρατούν και, ελλείψει επαρκών ευκαιριών στη χώρα προέλευσης, τα κίνητρα για μετανάστευση δεν παύουν να υφίστανται. Μια άλλη πολιτική συνέπεια που γεννιέται είναι η ανάγκη για μια πιο συμπαγή πολιτική σε στην διακυβέρνηση μεταξύ των χωρών προέλευσης και υποδοχής για να υπάρξει βελτιστοποίηση και να μπορούν να αξιοποιηθούν στον έσχατο βαθμό τα οφέλη που προκύπτουν από την συμπληρωματικότητα μεταξύ της μετανάστευσης και των άμεσων ξένων επενδύσεων. Δεν είναι όμως αυτό κάτι το οποίο προκύπτει εάν δεν καταβληθούν οι ανάλογες προσπάθειες για να ενισχυθεί η συνεργασία και ο συντονισμός ανάμεσα στις υπηρεσίες, στις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις και στους διεθνείς οργανισμούς.

Καταλήγοντας, οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι οι μεταναστευτικές πολιτικές έχουν άμεσο και σημαντικό αντίκτυπο στις άμεσες ξένες επενδύσεις κάτι που αποδεικνύεται μέσω του κινεζικού νομού αποκλεισμού ο οποίος απαγόρευσε την κινεζική μετανάστευση από το 1882 έως το 1943 και έπνιξε την κινεζική μετανάστευση μέχρι τη δεκαετία του 1960. Λέγεται ότι αυτοί οι μετανάστες οι οποίοι δεν εισήλθαν στη χώρα, αν τους είχε επιτραπεί η είσοδος, θα μπορούσαν να είχαν ωθήσει τις άμεσες ξένες επενδύσεις στο 69 τοις εκατό των κομητειών της Μασαχουσέτης αντί για το 43 τοις εκατό που έλαβε επενδύσεις από το εξωτερικό. Αρα χωρίς αυτήν την απαγόρευση, προβλέπουμε ότι το κλάσμα των κομητειών στα βορειοανατολικά με συνδέσεις ΑΞΕ με την Κίνα θα είχε αυξηθεί σημαντικά.

Αρα μέσα από μελέτες συμπεραίνουμε ότι οι περιοχές με τα περισσότερα κύματα μεταναστών προσελκύουν μεγαλύτερα αποθέματα εισερχόμενων ΑΞΕ από τη χώρα προέλευσής τους ή και από την άλλη παρέχουν περισσότερα εξερχόμενα αποθέματα ΑΞΕ στη χώρα προέλευσής τους. Επομένως μετανάστευση και οι ΑΞΕ είναι φανερό ότι είναι στενά συνδεδεμένες – η εθνοτική ποικιλομορφία που δημιουργείται από τις μεταναστεύσεις που φτάνουν πίσω περισσότερο από έναν αιώνα έχει μεγάλη θετική αιτιώδη επίδραση στην ικανότητα των εταιρειών να συμμετέχουν σε ΑΞΕ με τις ιστορικές χώρες προέλευσης των μεταναστών.

Αναφορικά, οι διαπραγματεύσεις και η ανάπτυξη του σχεδίου του Παγκόσμιου Συμφώνου για την ασφαλή και ομαλή μετανάστευση, που ολοκληρώθηκε στις 13 Ιουλίου 2018, συζητήθηκε στη Διάσκεψη του Μαράκες στις 10-11 Δεκεμβρίου 2018 και εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 19 Δεκεμβρίου 2018 με ψήφους 152 κρατών έναντι 5 κρατών και 12 κρατών που απείχαν και σηματοδοτούν ένα πρώτο βήμα και ένα σημαντικό ορόσημο προς την άμεση και καλύτερη ενσωμάτωση της μετανάστευσης, του εμπορίου και των άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της μετανάστευσης που λαμβάνουν χώρα στον 21ο αιώνα (Lichter, Parisi & Ambinakudige, 2020).

Εν κατακλείδι διαπιστώνουμε ότι συνολικά, τα αποτελέσματά μας υποδηλώνουν ότι η λήψη μετανάστευσης από μια ξένη χώρα έχει θετική αλλά και μακροπρόθεσμη επίδραση στην ικανότητα των τοπικών επιχειρήσεων να αλληλοεπιδρούν οικονομικά με τη χώρα προέλευσης των μεταναστών.

6. Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία έχει ως θέμα τις άμεσες ξένες επενδύσεις και τη μετανάστευση, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι μετανάστες συνεισφέρουν στις επενδύσεις αυτές. Ενώ οι χώρες υψηλού και μεσαίου εισοδήματος είναι προφανώς ο κύριος προορισμός των μεταναστών, η ικανότητα υποδοχής τους περιορίζεται όλο και περισσότερο λόγω της αυξανόμενης ανεργίας και υποαπασχόλησης, της μέτριας οικονομικής ανάπτυξης και της μετατόπισης των θέσεων εργασίας.

Στόχος της μελέτης ήταν να διερευνηθούν οι άμεσες ξένες επενδύσεις τόσο για τα κράτη όσο και για τους μετανάστες στους οποίους κρίνεται ότι μπορούν να δημιουργήσουν ένα αίσθημα ελπίδας για ένα καλύτερο οικονομικό μέλλον σε χώρες με ανεπαρκές κεφάλαιο αλλά άφθονο εργατικό δυναμικό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύσαμε τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ). Πιο συγκεκριμένα, αναφερθήκαμε, αρχικά, στην έννοια της επένδυσης. Έπειτα, αναφερθήκαμε στην έννοια της ξένης επένδυσης. Και, τρίτον, αναφερθήκαμε στην έννοια των ΑΞΕ.

Επιπλέον, επιχειρήσαμε να αναφερθούμε στις επιπτώσεις των ΑΞΕ, στους τύπους εισροών ΑΞΕ, στις τάσεις των ΑΞΕ στον κόσμο και έπειτα ανά περιοχή. Καθώς επίσης έγινε αναφορά στις πολιτικές για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος των ΑΞΕ και, τέλος, πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση των θεωριών για τις ΑΞΕ.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναφερθήκαμε στη μετανάστευση, αρχικά, αναλύσαμε τον ορισμό και το περιεχόμενο του όρου και έπειτα, αναφερθήκαμε στο κανονισμό του Δουβλίνου. Επίσης δώσαμε βάση στις αιτίες και τα αποτελέσματα της μετανάστευσης, στις κύριες τάσεις της μετανάστευσης και, τέλος, στις προκλήσεις της μετανάστευσης και σε παραδείγματα ορθής πρακτικής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, αναφερθήκαμε στη μετανάστευση στην Ευρώπη κατά τη χρονική περίοδο από το 2010 έως το 2020 και στα μεταναστευτικά κύματα προς την Ελλάδα. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο, προσπαθήσαμε να αναλύσουμε αναφερθούμε στη συνεισφορά των μεταναστών στις άμεσες ξένες επενδύσεις ανεξάρτητα αν αυτή η σχέση προκαλεί θετικές ή αρνητικές επιδράσεις και πως αυτά τα δυο συνδέονται μεταξύ τους και η ύπαρξη του ενός προωθεί την ομαλή ύπαρξη του άλλου. Παρ' όλα αυτά, το ζήτημα συνδέεται με πολλές παραμέτρους και απαιτείται περαιτέρω έρευνα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- 1) Agarwal, J. P. (1997). Effect of foreign direct investment on employment in home countries. *Transnational corporations*, 6, 1-28.
- 2) Alesina, A., & Tabellini, M. (2022). *The Political Effects of Immigration: Culture or Economics?* (No. w30079). National Bureau of Economic Research.
- 3) Azman-Saini, W. N. W., & Law, S. H. (2010). FDI and economic growth: New evidence on the role of financial markets. *Economics letters*, 107(2), 211-213.
- 4) Azoulay, P., Jones, B. F., Kim, J. D., & Miranda, J. (2022). *Immigration and entrepreneurship in the United States. American Economic Review: Insights*, 4(1), 71-88.
- 5) Basu, P., & Guariglia, A. (2007). Foreign direct investment, inequality, and growth. *Journal of Macroeconomics*, 29(4), 824-839.
- 6) Bende, A. (2002). Globalisation, FDI, Regional Integration and Sustainable Development.
- 7) Bende-Nabende, A. V. R. O. M., & Ford, J. L. (1998). FDI, policy adjustment and endogenous growth: Multiplier effects from a small dynamic model for Taiwan, 1959–1995. *World development*, 26(7), 1315-1330.
- 8) Bende-Nabende, A., Ford, J. L., Santoso, B., & Sen, S. J. A. E. L. (2003). The interaction between FDI, output and the spillover variables: co-integration and VAR analyses for APEC, 1965-1999. *Applied Economics Letters*, 10(3), 165-172.
- 9) Bengoa, M., & Sanchez-Robles, B. (2003). Foreign direct investment, economic freedom and growth: new evidence from Latin America. *European journal of political economy*, 19(3), 529-545.
- 10) Blomstrom, M., and Kokko (1997). How Foreign Investment Affects Host Countries. *The World Bank Policy Research Working Paper*, o. 1745.
- 11) Bratton, M., & Masunungure, E. (2008). Zimbabwe's long agony. *Journal of Democracy*, 19(4), 41-55.
- 12) Campos, N. F., & Kinoshita, Y. (2002). *When is FDI good for growth? A First Look at the Experience of the Transition Economies* (No. 438). Working Paper.
- 13) Caves, R. E. (1971). International corporations: The industrial economics of foreign investment. *Economica*, 38(149), 1-27.
- 14) Caves, R. E. (1974). Multinational firms, competition, and productivity in host-country markets. *Economica*, 41(162), 176-193.
- 15) Contractor, F. J., Dangol, R., Nuruzzaman, N., & Raghunath, S. (2020). How do country regulations and business environment impact foreign direct investment (FDI) inflows?. *International Business Review*, 29(2), 101640.

- 16) D'Albis, H., Boubtane, E., & Coulibaly, D. (2018). Macroeconomic evidence suggests that asylum seekers are not a “burden” for Western European countries. *Science advances*, 4(6), eaaq0883.
- 17) De Mello, L. R. (1997). Foreign Direct Investment in Developing Countries and Growth: A Selective Survey. *Journal of Development Studies*, 34(1), 1-34.
- 18) Dingle, H., & Drake, V. A. (2007). What is migration?. *Bioscience*, 57(2), 113-121.
- 19) Docquier, F., Lohest, O., & Marfouk, A. (2007). Brain drain in developing countries. *The World Bank Economic Review*, 21(2), 193-218.
- 20) Dragoman, I., & Ungureanu, D. (2018). Human Rights in the Common Constitutional Traditions of the States of the European States. *Hum. Rts. L. Enforcement*, 7, 50.
- 21) Duke, C., & Wilson, B. (2016). *A new imperative: Regions and higher education in difficult times*. Manchester University Press.
- 22) Ewing, B. T., & Yang, B. (2009). The differential growth effect of FDI across US regions. *International Economic Journal*, 23(4), 511-525.
- 23) Federici, D., & Giannetti, M. (2010). Temporary migration and foreign direct investment. *Open Economies Review*, 21(2), 293-308.
- 24) García-Cabrera, A. M., Lucía-Casademunt, A. M., & Padilla-Angulo, L. (2020). *Immigrants' entrepreneurial motivation in Europe: liabilities and assets*. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*.
- 25) Gheasi, M., Nijkamp, P., & Rietveld, P. (2013). Migration and foreign direct investment: education matters. *The annals of regional science*, 51(1), 73-87.
- 26) Görg, H., & Greenaway, D. (2004). Much ado about nothing? Do domestic firms really benefit from foreign direct investment?. *The World Bank Research Observer*, 19(2), 171-197.
- 27) Hansen, H., & Rand, J. (2006). On the causal links between FDI and growth in developing countries. *World Economy*, 29(1), 21-41.
- 28) Heckscher, E. F. (1919). *The effect of foreign trade on the distribution of income*.
- 29) Hutter, S., & Kriesi, H. (2022). *Politicising immigration in times of crisis*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(2), 341-365.
- 30) Hymer, S. H. (1960). *The international operations of national firms, a study of direct foreign investment* (Doctoral dissertation, Massachusetts Institute of Technology).
- 31) Igarashi, A. (2022). *Threats and norms: Multicultural policies and natives' attitudes towards immigrants*. *The Sociological Quarterly*, 63(3), 426-448.
- 32) Iversen, C. (1935). *Aspects of the theory of international capital movements*. Taylor & Francis.
- 33) Javorcik, B. S., Özden, Ç., Spatareanu, M., & Neagu, C. (2011). Migrant networks and foreign direct investment. *Journal of development economics*, 94(2), 231-241.

- 34) Johnson, A. (2006). FDI and exports: The case of the high performing East Asian Economies. *The Royal Institute of Technology Centre of Excellence for Studies in Science and Innovation Working Paper*, 57.
- 35) Kojima, K. (1975). International trade and foreign investment: substitutes or complements. *Hitotsubashi Journal of Economics*, 16(1), 1-12.
- 36) Lall, S. (2001). Competitiveness indices and developing countries: an economic evaluation of the global competitiveness report. *World development*, 29(9), 1501-1525.
- 37) Leamer, E. E. (1995). The Heckscher-Ohlin model in theory and practice.
- 38) Lee, S. Y., Yuen, S., Or, N. H., Cheng, E. W., & Yue, R. P. (2022). *Pandemic vulnerability, policy feedback and support for immigration: Evidence from Asia. British Journal of Social Psychology.*
- 39) Li, D., Ramos, M. R., Bennett, M. R., Massey, D. S., & Hewstone, M. (2021). *Does increasing immigration affect ethnic minority groups?. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 697(1), 49-65.
- 40) Li, X., & Liu, X. (2005). Foreign direct investment and economic growth: an increasingly endogenous relationship. *World development*, 33(3), 393-407.
- 41) Lichter, D. T., Parisi, D., & Ambinakudige, S. (2020). *The spatial integration of immigrants in Europe: A cross-national study. Population Research and Policy Review*, 39(3), 465-491.
- 42) Mayda, A. M. (2010). International migration: A panel data analysis of the determinants of bilateral flows. *Journal of population economics*, 23(4), 1249-1274.
- 43) Mołęda-Zdziech, M., Pachocka, M., & Wach, D. (2021). *Immigration and Integration Policies in Poland: Institutional, Political and Social Perspectives. In Local Integration of Migrants Policy (pp. 169-199). Palgrave Macmillan, Cham.*
- 44) Oughton, C. (1997). Competitiveness policy in the 1990s. *The Economic Journal*, 107(444), 1486-1503.
- 45) Ozgen, C., Nijkamp, P., & Poot, J. (2012). *Immigration and innovation in European regions. In Migration impact assessment. Edward Elgar Publishing.*
- 46) Porter, M. E. (1990). The competitive advantage of nations. *Harvard business review*, 73, 91.
- 47) Raleigh, C. (2011). The search for safety: The effects of conflict, poverty and ecological influences on migration in the developing world. *Global Environmental Change*, 21, S82-S93.
- 48) Raymer, J. (2017). Measuring flows of international migration. *IZA World of Labor*.
- 49) Renwick, D., & Labrador, R. C. (2016). Central America's violent northern triangle. *Council on Foreign Relations*, 19.

- 50) Ricardo, D. (2005). From the principles of political economy and taxation. In *Readings in the economics of the division of labor: The classical tradition* (pp. 127-130).
- 51) Rybczynski, T. M. (1955). Factor endowment and relative commodity prices. *Economica*, 22(88), 336-341.
- 52) Sabir, S., Rafique, A., & Abbas, K. (2019). Institutions and FDI: evidence from developed and developing countries. *Financial Innovation*, 5(1), 1-20.
- 53) Santiago, C. E. (1987). The impact of foreign direct investment on export structure and employment generation. *World development*, 15(3), 317-328.
- 54) Smith, A. (1937). *The wealth of nations [1776]* (Vol. 11937). na.
- 55) Srivastava, B. (2018). Economic impact of brain drain in developed and developing countries. *New Jersey, USA: William Paterson University*.
- 56) Stehrer, R., & Woerz, J. (2009). 'Attract FDI!'—A universal golden rule? Empirical evidence for OECD and selected non-OECD countries. *The European Journal of Development Research*, 21(1), 95-111.
- 57) Trocan, L. M. (2014). Public International Law. *CH Beck*.
- 58) van der Brug, W., & Harteveld, E. (2021). *The conditional effects of the refugee crisis on immigration attitudes and nationalism. European Union Politics*, 22(2), 227-247.
- 59) Van Hear, N. (2004). " *I Went as Far as My Money Would Take Me*": *Conflict, Forced Migration and Class*. Centre on Migration, Policy & Society.
- 60) Vernon, R. (1992). International investment and international trade in the product cycle. In *International economic policies and their theoretical foundations* (pp. 415-435). Academic Press.
- 61) Wint, A. G., & Williams, D. A. (2002). Attracting FDI to developing countries: A changing role for government?. *International Journal of Public Sector Management*.
- 62) Xenogiani, T. (2006). Migration Policy and its Interactions with Aid, Trade, and Foreign Direct Investment Policies: *A Background Paper*.
- 63) Zhang, J., Qu, Y., Zhang, Y., Li, X., & Miao, X. (2019). Effects of FDI on the efficiency of government expenditure on environmental protection under fiscal decentralization: A spatial econometric analysis for China. *International journal of environmental research and public health*, 16(14), 2496.
- 64) Zhang, P., Ding, S. X., Wang, G. Z., & Zhou, D. H. (2001, June). An FDI approach for sampled-data systems. In *Proceedings of the 2001 American Control Conference.(Cat. No. 01CH37148)* (Vol. 4, pp. 2702-2707). IEEE.
- 65) [Κανονισμός Δουβλίνου - Βικιπαίδεια \(wikipedia.org\)](https://www.wikipedia.org)
- 66) <https://www.enterprisegreece.gov.gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis>